

Bruk av Facebook blant karenfolk

Et kvalitativt studie av sosiale medier i en flyktningleir

Arne Eikeland

Veileder

Hanne Haaland

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, [2016]

Fakultet for Humaniora og Pedagogikk

Institutt for Nordisk og Mediefag

Sammendrag

Hensikten med denne avhandlingen er å belyse bruken av Facebook blant en ung gruppe studenter på en Bibelskole i en flyktningleir kalt Mae La Refugee Camp. Studentene er karenfolk, en etnisk minoritet som hovedsakelig lever i Burma og Thailand. Det er relativt lite forskning på bruk av sosiale medier blant denne spesifikke gruppen. I tillegg er situasjonen rundt studentene i stor forandring både på grunn av politiske endringer i både Thailand og Burma, men også på grunn av økt tilgang på moderne kommunikasjonsteknologi i tidligere isolerte flyktningleire som Mae La.

Oppgaven er basert på en kvalitativ, etnografisk metode, og jeg har gjennomført et tre ukers feltarbeid i Mae La. Dataene oppgaven er bygget på er hentet fra uformelle samtaler med studentene, en gruppesamtale med studentene og deltakende observasjon av diverse aktiviteter på bibelskolen.

Resultatene fra forskningen viser at det trekkes frem mange aspekter ved hvordan Facebook brukes blant studentene. Det kommer frem at Facebook hovedsakelig benyttes til å skape og opprettholde sosiale netverk, og at dette kan ha mange fordeler for studentene. Etnopolitisk engasjement er også et viktig element ved Facebook. Studiet viser hvordan rask utvikling i kommunikasjonsteknologi kan påvirke en tidligere relativt isolert gruppe unge mennesker med få økonomiske ressurser.

Abstract

The purpose of this paper is to illustrate the use of Facebook among a young group of students at a Bible school in a refugee camp called Mae La Refugee Camp. The students are Karen people, an ethnic minority who mainly live in Burma and Thailand. There is relatively little research on the use of social media among this specific group. In addition, the situation around the students are currently changing fast because of political changes in both Thailand and Myanmar, but also on the basis of increased access to modern communications technology in previously isolated refugee camps like the Mae La Refugee Camp.

The paper is based on a qualitative, ethnographic method, and I have completed a three-week fieldwork in Mae La refugee camp. The data the paper is built on is obtained from informal conversations with students, a group conversation with students and participant observation of various activities at the Bible school.

The research findings show that there are mentioned many aspects of how Facebook is used among students. It appears that Facebook is primarily used to create and maintain social networks, and that this can have many benefits for students. Ethnopolitical involvement is also an important element of Facebook. The study shows how the rapid development of communication technology can affect a previously relatively isolated group of young people with few economic resources.

FORORD

I would first like to share my thanks to all the students at KKBBSC, who are my main sources of information in this paper. Thanks to all the hospitality I received from the KKBBSC staff and students, and to all my Karen friends who made my field study interesting, meaningful and enjoyable.

Jeg vil også takke min veileder Hanne Haaland som alltid har vært tilgjengelig og som har gitt gode kommentarer på oppgaven underveis. Takk også til Mamma, Pappa, min søster Heidi og alle mine gode venner som alltid har støttet meg gjennom studiene.

Jeg må også alle de fantastiske menneskene jeg har fått lov å gå i klasse med disse to årene. Takk for den flotte tiden vi har hatt sammen, både faglig og sosialt. Jeg kommer til å savne dere veldig!

Kristiansand, mai 2016

Arne Eikeland

Innhold

<u>Innledning</u>	<u>6</u>
Viktige ord og begreper	7
<u>Bakgrunn</u>	<u>9</u>
Om Karenfolket	9
Karen- identitet	10
Mae La og KKBBSC	11
Om utviklingen av Facebook i Mae La	13
Oppsummering	14
<u>Teoretisk grunnlag</u>	<u>14</u>
Facebook	15
Bruk av sosiale medier	15
Identitetsskaping på Facebook	17
Facebook blandt minoriteter og flyktninger	17
Etniske minoriteter og Facebook	18
Andre marginaliserte grupper og internett	19
Sosiale medier blant nord- koreanske flyktninger	19
Resettled Karen and social media	20

<u>Metode</u>	<u>20</u>
Etnografi	21
Deltakende observasjon	22
Oppsummering av utvalget	24
Uformelle samtaler	25
Gruppesamtale	27
Observasjon	29
<u>Analyse</u>	<u>30</u>
Resultater fra uformelle samtaler	30
Gruppesamtaler	35
Om hvordan jeg har analysert dataene	37
Tema 1: Bygging og oppretholdelse av sosiale netverk	38
Tema 2: Deling av ”emotional”, bilder og musikk	41
Tema 3: Etnopolitisk og religiøst engasjement	42
Tema 4: Informasjon, læring og strategisk bruk	45
Tid og ressurser	46
Farene ved Facebook	48
<u>Konklusjon</u>	<u>50</u>
<u>Litteraturliste</u>	<u>51</u>

Unge karenfolks bruk av sosiale medier

Innledning

Flyktningssituasjonen er i dag svært fremtredende i mediebildet. Mens det i hovedsak fokuserer på flyktninger fra Midtøsten som kommer til Europa, finnes det fremdeles mange flyktninger i andre steder av verden. En gruppe flyktninger man kanskje ikke hører så ofte om er karenfolk fra Myanmar, som har vært på flukt på grunn av en lang og omfattende politiske og etnisk motivert borgerkrig i landet. Mange av disse flyktningene er fremdeles bosatte i flyktningleire i Thailand. Mens opphold i flyktningleire stort sett har betydd isolasjon fra omverdenen tidligere, har mobiltelefoner nå kommet for fulgt kommet med sosiale medier. Særlig er Facebook mye brukt i Thailand, noe som også har smittet over til den største flyktningleiren på grensen til Burma, nemlig Mae La Refugee Camp.

I min oppgave skal jeg skrive om hvordan unge karenfolk som studerer på en skole i Mae La kallt KKBBSC (Kawthoolei Karen Baptist Bible School and College) bruker Facebook. Den overordnede problemstillingen blir som følger:

Hvilke elementer av digital kommunikasjon blir fremhevet som viktige ved unge karenfolks bruk av sosiale medier?

I oppgaven vil jeg se nærmere på hva Facebook brukes til gjennom uformelle intervjuer av noen av elevene, mine observasjoner og gjeldende teorier om flyktninger og minoriteters bruk av sosiale medier. Dette er en eksplorerende oppgave som skal forsøke å beskrive et nokså nytt perspektiv på et populært fenomen.

Det er mange grunner til at jeg har valgt netopp dette temaet. For det første er Facebook et relativt nytt fenomen i Mae La. Bruk av Facebook har vært både tungvindt og dyrt før de siste 2- 3 årene, noe jeg skal forklare dypere senere. For det andre er karenfolket i en spennende situasjon, med tanke på store politiske og økonomiske endringer i Myanmar i 2015 og 2016. For det tredje er det slik jeg ser det relativt lite forskning på flyktninger i flyktningleire, og hvordan sosiale medier benyttes der. For det fjerde er også en viktig grunn at jeg har vært i leiren tre ganger tidligere, og har fått venner og bekjente fra denne gruppen, som jeg også har på Facebook. Mye av elevenes Facebook- aktivitet ser jeg på min egen Facebook- feed. Dette er mye på grunn av Facebooks vane til å vise deling fra folk som ikke er direkte venner av

meg. Ofte er mine karenvenner ”tagget” i et bilde eller et innlegg, og det vises dermed på min feed, eller en av mine venner har likt eller delt noe en elev på KKBBSC har lagt ut. Deres stadig økende Facebook- aktiviteter har inspirert meg og gjort meg nysgjerrig, og derfor hadde jeg lyst til å velge nettopp dette temaet. Før jeg dro for å gjennomføre feltarbeidet hadde jeg bygd opp et inntrykk, eller en slags hypotese, om at karenfolk på KKBBSC brukte Facebook mye, og at de ofte brukte det til å spre oppmerksomhet rundt deres etnopolitiske kamp. Jeg hadde også et inntrykk av at mange brukte Facebook til å få ut følelsesmessig frustrasjon, kanskje som et uttrykk for de mange utfordringene unge mennesker kan møte på i en flyktningleir. Det har derfor vært spennende å gjennomføre dette feltarbeidet, og se hvorvidt mine hypoteser passet med mine feltobservasjoner. Alt i alt tror jeg denne oppgaven kan sette fokus på mange saker som er viktige i vår tid. Oppgaven kan belyse noen av de mulighetene denne nye plattformen gir, og hvordan Facebook kan påvirke unge menneskers liv direkte. Det kan også ha overføringsverdi til andre marginaliserte grupper.

Viktige ord og begreper

Det har vært litt vanskelig å bestemme meg om jeg skal benytte meg av Burma eller Myanmar for å beskrive Thailands naboland, hvor de fleste studentene kommer fra. Valget har fallt på Burma, siden det oftest var det navnet som ble brukt av mine informanter. Jeg har valgt å holde meg til dette mest av ryddighets skyld, da to navn på samme land kan virke forvirrende.

Folkeslaget jeg studerer kalles karenfolket, men også her kan man møte et annet navn. I mange sammenhenger kan man møte navnet ”kayin” på den samme folkegruppen, da dette er det de burmesiske myndighetene kaller dette folkeslaget. Her var jeg derimot lite i tvil om at jeg burde skrive ”karen” gjennomgående, og ikke ”kayin”, ettersom alle informantene og all forskning jeg har møtt bruker ”karen”. Jeg skriver ”en karen” om karenfolk i entall, siden informantene ofte omtalte seg selv eller andre enkeltpersoner ”a Karen” på engelsk, for eksempel ved å si ”I am a Karen” eller ”She is a Karen”. Merk også at et annet folkeslag i nær geografisk omkrets kalles ”karenni” eller ”kayah”, men dette er altså ikke gruppen jeg omtaler, selv om de også er representert i Mae La og på bibelskolen. Jeg har merket meg at Karenfolk ofte forveksles med de mer kjente ”long neck tribes”, så det er viktig å påpeke at det heller ikke er denne gruppen jeg snakker om. All forvirringen rundt karenfolket kan i det minste være med på å vise at gruppen jeg forsket på føler et behov for å markere seg tydeligere.

Stoff som omhandler KKBBSC og Mae La er i hovedsak tatt fra mine egne observasjoner og samtaler med ledere og andre relevante kontakter. Mye av grunnen til dette er at det finnes lite tidligere forskningsmaterialet som omhandler denne skolen, og mye av det som finnes er utdatert i forhold til de mange forandringene som har funnet sted i leiren de siste årene, som vi også skal komme tilbake til. Når jeg skriver ”bibelskolen” refererer dette til KKBBSC.

Jeg bruker ordet ofte ordet flyktninger om studentene, selv om ikke alle teknisk sett er flyktninger. Allikevel vil studentene ofte se på seg selv som flyktninger, som vi skal se et eksempel på senere. Det er viktig å merke seg at ikke alle karenfolk i Thailand eller Burma Dette kommer vi nærmere inn på, men kort forklart kan man si at karenfolket kan kalles et folk på flukt. Den andre grunnen til at jeg omtaler studentene som flyktninger er at det er vanskelig å vite den eksakte bakgrunnen til den enkelte informanten jeg har snakket med. Min tidligere erfaring med forskning blant flyktninger tilsier at begrepet flyktning er et svært komplisert begrep i praksis.

”Resettlement” er et begrep som handler om at flyktninger blir bosatt i et tredjeland, ofte USA, Canada eller Australia, men også mindre land som Norge. Flyktningene fra Mae La blir av og til godkjent til et slikt ”resettlement- program”, og mange av studentene på KKBBSC har opplevd at nære venner eller familie havener i et vestlig land og får en totalt ny livssituasjon. ”Resettlement” er derfor et begrep jeg ofte møtte.

Det kan også være nødvendig å forklare noe Facebook- termer som blir mye brukt i oppgaven. Facebook- feed vil si Facebooks hovedside eller startside når man som bruker er logget på. Her ser man hva Facebook- venner har delt, likt, kommentert eller blitt tagget i. Man kan bli tagget i bilder eller andre innlegg, og en bruker som er tagget vil få sitt navn oppgitt i forbindelse med innlegget han eller hun er tagget i. Å poste, dele eller legge ut noe på Facebook brukes om hverandre i oppgaven, men alle disse uttrykkene beskriver handlingen en Facebook- bruker gjør når han eller hun aktivt deler et innhold han eller hun har sett på internett, andres Facebook profil, egne bilder eller filmklipp eller oppdateringer skrevet på sin egen statuslinje, slik at andre Facebook- brukere i omgangskretsen kan se dette.

Bakgrunn

Feltarbeidet mitt har foregått i en nokså unik setting, og det er derfor på sin plass å forklare bakgrunnskonteksten hvor feltarbeidet har blitt gjennomført, og hva slags situasjon elevene på KKBBSC befinner seg i.

Siden det har vært svært lite forskning på dette konkrete temaet, nemlig digital kommunikasjon i Mae La, er mye av informasjonen som her blir presentert basert på mine egne observasjoner og samtaler med karenfolk. Ofte har jeg fått bekreftet disse funnene med sentrale lederskikkelser på Bibelskolen.

Om karenfolket

Karenfolket er en minoritetsgruppe som hovedsakelig lever i Burma og Thailand. I Burma er de en av flere folkeslag som har vært i borgerkrig med den burmesiske hæren siden Burmas selvstendighet etter andre verdenskrig (CIA (1), 2016) (CIA (2), 2016). Mange karener har derfor måttet flykte fra sine landsbyer etter omfattende overgrep, og av disse har mange bosatt seg i flyktningleire i Burmas naboland Thailand. Det er i en av disse leirene som feltstudiet mitt har blitt gjennomført, nemlig Mae La Refugee Camp (Tanaka, 2013, ss. 280-281).

Det er til tider forvirrende å forsøke å finne god informasjon om karenfolket, ettersom konkrete fakta varierer veldig utifra hvor man henter det fra. Det er for eksempel stor variasjon når det kommer til hvor mange karenfolk det finnes. Ekstreme kalkulasjoner hevder at det er alt fra under 1 million til over 20 millioner karener i Burma, men et mer realistisk tall er mellom 6 og 7 millioner i Burma, og rundt 300 000 i Thailand (KBDD, 2011, ss. 3,6).

Når det kommer til religion regner The Burma Ethnic Research group med at rundt 25 til 30 prosent av karenfolket i Burma er kristne. Resten består hovedsaklig av Buddhister, mens 5 til 10 prosent kan regnes som animister (South, 2007, s. 56). Blant de kristne er de aller fleste baptister. Andre kilder hevder at kun 15 % er kristne (KBDD, 2011, ss. 3, 30), men det hevdes at den kristne grupperingen har mye reell makt i forhold til andre religioner, mye på grunn av at de får en større andel av økonomisk støtte fra frivillige, religiøse organisasjoner rundt om i verden. Dette gjelder særlig i flyktningleire, ifølge Karen Buddhist Dhamma Dhatta Foundation (KBDD, 2011, ss. 12, 31). Majoriteten av befolkningen forøvrig i både Thailand

og Burma er Buddhister. Dette gjør at de kristne karenene ikke bare er minoriteter på grunn av etnistitet og kultur, men også i forhold til religion. (CIA (1), 2016) (CIA (2), 2016)

Karen- identitet

Siden Burma fikk sin selvstendighet har ulike Karen- grupperinger og individer hevdet at de representerer den rette karenidentiteten. Dette har til tider ført til udemokratisk maktutfoldelse og større fragmentering internt i folkegruppen. Jeg velger å si litt om begrepet ”karenidentitet”, fordi det er veldig relevant i forhold til hvordan man benytter sosiale medier, som vi senere skal se. Det er nemlig også ulike syn på hva det vil si å være en karen. Ashley South diskuterer dette i sin artikkel, og bygger videre på forskning som hevde at karenfolket som en samlet folkegruppe er en relativt ny ide som har blitt konstruert etter at vestlige misjonærer og kolonister opprettet kontakt med de ulike folkeslagene i Burma. Karenfolk er en relativt stor gruppe med mange og store variasjoner innen språk, tradisjon, religion og ideologi, og er med andre ord en svært mangfoldig gruppe. Likevel foregår det en sterk identitetskamp. Mens man i Thailand ofte bytter på å være Thai eller Karen ettersom hva som passer seg, er det i Burma et sterkt ønske om å bevare karenidentiteten, noe som også har bidratt til den blodige borgerkrigen. (South, 2007, ss. 56-58, 72)

Noen mener at kristendommen skapte karenidentiteten, ettersom det ofte er kristne grupperinger som forbindes med karenfolkets politiske kamp. Tidligere vestlige misjonærer bidro tidlig til konstruksjoner av nokså kontroversielle fortellinger om karenfolkets opprinnelse. Uttdrag fra disse narrative møtte jeg stadig i Mae La. For eksempel ble det ofte hevdet at Karenfolket var de første menneskene som bosatte seg i Burma, og jeg har også tidligere hørt det blitt argumentert at karenfolket stammer tilbake til Bibelens Israelitter, noe som selvsagt får en betydning i forhold til Gamle testamentet i Kristendommen, og putter kristne karener i en veldig spesiell situasjon. Dette nevnes også i Souths artikkel (South, 2007, s. 58).

Man kan ikke snakke om verken borgerkrigen eller identitetskampen uten å si noen ord om KNU. KNU er forkortelsen for Karen National Union, en etno- religiøs organisasjon som ble opprettet av eliten innen baptistmiljøet, og er en organisasjon man ofte møter på når man studerer Karenfolket. Ifølge KNUs egne hjemmesider har de som mål å kjempe for karenfolkets rett til å styre sine egne landområder. De har spilt en stor rolle i å forme en

nasjonalistisk karenidentitet. Man kan selvsagt diskutere mye om hvilken grad den moderne kristne karenidentiteten er konstruert, og hvor stor rolle KNU har spilt i dette. Det som er viktig i vår sammenheng her er at denne identiteten og de medfølgende narrativene gir mening og har stor betydning for store deler av karenbefolkningen, og dermed også den konkrete gruppen jeg har forsket på (South, 2007, ss. 56-58), (Karen National Union).

Det bør nevnes at det også finnes en militær buddhistisk gruppering DKBA (Democratic Kayin Buddhist Organization Army), som til tider har vært i direkte konflikt med KNU. Denne grupperingen kom sannsynligvis som en reaksjon på at den kristne eliten ikke tok nok hensyn til den buddhistiske majoriteten. Det hevdes at disse spenningene mellom kristne og buddhister ofte hysjes ned, og jeg må innrømme at jeg hørte svært lite til dette i mitt opphold, selv om buddhismen helt klart var til stede (South, 2007, s. 61). KBDD (Karen Buddhist Dhamma Dhutta Foundation) mener at kristne og buddhister stort sett respekterer hverandre, men at det er en større utfordring med fordeling av makt og økonomi i flyktningleire (KBDD, 2011, s. 31).

Det er viktig å påpeke at alle artikler og bøker jeg siterer fra i denne oppgaven snakker om Karenenes situasjon før de meget spennende politiske endringene som skjer i 2016. Kort oppsummert har det foregått et demokratisk valg i Burma, og folkets vilje ser ut til å ha blitt respektert, selv om militæret fremdeles beholder sin vetorett i parlamentet og dermed har mye politisk makt. Dette har selvsagt stor innvirkning på hva som hender med befolkningen i Mae La, når man på samme tid regner med det faktum at Thailand nok en gang har hatt et militærkupp. Mye kan derfor skje, og om kort tid er kanskje situasjonen drastisk forandret for flyktningene. Jeg vil også anta at de fleste av mine informanter ville vært uenige i mye av hvordan South og andre forskere beskriver Karenfolket og deres opprinnelse, selv om det også blant dem virker å være mange ulike forståelser av situasjonen (CIA (2), 2016). (CIA (1), 2016)

Mae La og KKBBSC

Kawthoolei Karen Bible School and College er en Bibelskole i Mae La flyktningleir i Thailand. KKBBSC står for Kawthoolei Karen Baptist Bible School and College. Kawthoolei er det karenene kaller landet sitt i Burma, og oversatt fra karen blir det på norsk "land uten ondskap". Mae La flyktningleir er den største flyktningleiren på grensen mellom de to

landene, og det bor 40- 50 000 flykninger der. De fleste er karenfolk. Thailand har enda ikke signert Geneve- kontrakten, og noe av grunnen til dette er at de ikke ønsker å ta for stor del av flyktningbyrden. Det blir ofte påpekt at flyktningene er ‘temporary displaced persons fleeing fighting’, og ønsket er at de skal forlate Thailand så fort situasjonen i Burma gjør det mulig (Brees, 2008, ss. 4-5).

Et liv i en flyktningleir bringer med seg mange fysiske, mentale og sosiale utfordringer. Vold er ofte et problem, og jeg har hørt mange fortellinger om narkotikamisbruk i leiren. Narkotika er forøvrig et stort problem i både Burma og Thailand generelt, så det er kanskje ingen overraskelse at dette preger en flyktningleir mellom de to landene. En flyktning kan måtte bo i en flyktningleir i uvisst tid, og livssituasjonen blir sterkt preget av uforuttbare, eksterne hendelser. Dette kan være svært belastende, og mange flykninger kan føle at deres verdighet, levestandard og sosiale status blir satt på prøve. Den lange ventetiden kan også føre til at man får et passivt livsmønster (Sveaas & Hauff, 1997, ss. 103-106) (CIA (1), 2016) (CIA (2), 2016).

KKBBSC er en institusjon som kan motvirke denne passiviteten med sine svært mange aktiviteter. Bibelskolen har vært i leiren så lenge leiren har eksistert. Skolen har vokst seg nokså stor, og i år var det 500 elever der. Mange av elevene er flykninger, men dette gjelder ikke alle. På skolen kan man velge mellom et Karenprogram eller et Engelsk program, og det Engelske programmet er det mest populære. Disse er 4- årige, men de som vil ta det Engelske programmet må først ta et år forberedende, hvis de ikke allerede har gode nok Engelsk-kunnskaper. Fagene omhandler mest teologi, men er også innom temaer som språk, psykologi og filosofi. Studieprogrammet inneholder også mange aktiviteter, særlig mye kor, og også en del idrett. Elevene har også duty- service, altså plikt oppgaver og ansvar det ruleres på. Hvert skoleår avsluttes med en høytidelig graduation- seremoni, og mange av elevene blir unge ledere i Burma eller Thailand etter fullførte studier. Man må være minst 18 år og ha videregående opplæring for å gå på Bibelskolen. Det betyr at de aller fleste jeg har snakket med er et sted mellom 18 og 25 år.

De studentene som er flykninger har ikke lov å reise ut av leiren på Thailandsk side uten tillatelse. De har mulighet til å bli resettled i tredje land, ofte USA, Canada eller Australia, men også Europeiske land, inkludert Norge. Det er også mulig å vende tilbake til Myanmar, og mange velger å gjøre dette nå som situasjonen ser ut til å endre seg positivt. Mange av studentene har også statsborgerskap i Thailand, og kan derfor dra fritt frem og tilbake. Disse er da teknisk sett flykninger. Elevene på samme skole er altså i veldig ulik situasjon, og de har ulike muligheter i forhold til andre. Skolen, og også mange av elevene, er veldig

avhengige av internasjonal støtte. Et godt eksempel på effekten og viktigheten av slik støtte så man i 2012, da skolebygget brant helt ned (Karen News, 2012). Dette var selvsagt en stor krise, men resulterte i så mye økonomisk støtte at skolen meget raskt ble bygget opp igjen, og bygget ble både større og flottere enn det noengang før hadde vært. Mange av mine informanter refererte til denne hendelsen, og sa de var heldige å ha så mange «friends», altså støttende samarbeidspartnere rundt om i verden. Bibelskolen er lokalisert i en av Mae Las tre soner, og det er kun i denne sonen av flyktningleiren utenlandske besøkende slik som meg selv har lov å være. Krysser man over elven til resten av leiren kan man risikere å bli sendt vekk, fikk jeg høre flere ganger.

Bibelskoleprogrammet kan være nok så hektisk for elevene. Mandag til fredag følger ofte denne rutinen: Først er det et felles morgenmøte i kapellet. Deretter begynner skolen, hvor elevene sitter i fullstappede klasserom, og det er et nokså høyt støynivå. Det er lunsjpause før skoledagen fortsetter igjen, og deretter er det middag. Kveldene bærer preg av diverse aktiviteter som idrett, korøving og ansvarsoppgaver som elevene rulerer på å gjøre. Senere på kvelden, når det nærmer seg leggetid, finner man oftest studentene på en kafe eller på internatene.

Helgene har normalt sett ikke skole, men likevel flere aktiviteter, og søndagen preges av gudstjenestene, hvor flere av studentene ofte har en eller annen oppgave. Gudstjenestene og de andre kristne samlingene preges av et strengt program, men har ofte en løs og fri tone med mye latter.

Om utviklingen av Facebook i Mae La

Facebook har relativt nylig ”tatt av” i Mae La. Samtaler med lærere og elever gav meg innsikt i hvordan Facebook har utviklet seg i Mae La fra å være noe kun ytterst få hadde tilgang på, til noe nesten alle unge bruker, bare på noen få år. Det ble lattermildt fortalt flere historier om hvordan man for eksempel måtte sitte i 4- 5 timer for å bruke internett på en internettkafe i leiren, og dette kunne koste opp til 200 Thaiandske Bath på en dag (Noe som tilsvarer 40 norske kroner i skrivende stund). Andre eksempler er hvor tungvindt det var å ringe, siden mobiltelefon i det hele tatt var sjeldent å se før 2007. Ifølge flere av mine lokale kilder skjedde det store endringer i 2008, og flere fikk mobiltelefoner. Noen begynte også å bruke bluetooth- headset, og disse pionerende ble av og til sett på som gale fordi andre flyktinger trodde de gikk rundt og pratet med seg selv, siden headsetet var så lite og trådløst. Dette er en

god illustrasjon på hvor nytt mobiltelefonbruk egentlig er i denne konteksten. De siste årene har imidlertid både mobiltelefon og Facebook blitt stadig billigere i leiren. Mye av dette kan skyldes Facebooks egen satsing i Thailand, som handler om at man kan kjøpe såkalt Facebook Sim- kort til mobilen. Dette ble omtalt som ”Facebook- promotion”, og innebar at man kunne kjøpe et Facebook Sim- kort for 50 Bath som varte i 6 måneder. Siden Facebook kan brukes til å chatte ringe med og få nyhetsinformasjon kan selv flyktninger med relativt få ressurser ha tilgang på personlig, velfungerende og stabilt kommunikasjonsverktøy. Dette er en enorm forskjell fra tidligere, hvor man måtte bruke opptil 200 Baht for å bruke et tregt internett i en dag, etter 4- 5 timer i kø!

Oppsummering

Jeg har nå vist hva slags situasjon studentene er i. Det er et veldig viktig grunnlag for resten av oppgaven å forstå hvilken enorm utvikling digital kommunikasjon har hatt i Mae La, med Facebook i spissen.

Teoretisk rammeverk

I teoridelen vil jeg først ta for meg teorier som omfatter bruk av sosiale medier generelt. Hva er det, hvorfor bruker vi det og hva gjør det med oss? Her vil jeg benytte noen grunnleggende teorier om kommunikasjon og identitet på internett. Deretter vil jeg vise til noen litt mer spesifikk forskning om hvordan karenfolk og andre grupper av flyktninger eller marginaliserte folkegrupper benytter seg av sosiale medier. Det finnes også en del forskning på hvordan migranter generelt benytter seg av sosiale medier, og dette mener jeg har overføringsverdi til konteksten jeg har arbeidet med. Jeg velger altså å starte med å presentere brede, generelle teorier om sosiale medier og identitetsskaping, og dermed gå mer spesifikt inn på hvordan dette brukes i kontekster som kan sammenlignes med mitt feltarbeid.

Facebook

Aller først blir det nødvendig med en rask innføring i hva Facebook er, basert på Ida Aalens bok «Sosiale medier». Facebook går ofte under kategorien «sosiale medier», en løst definert kategori som omfatter en rekke sosiale delingstjenester. For å få en bedre definert kategori kan vi snakke om sosial nettverkstjeneste, som er en underkategori av sosiale medier. En sosial nettverkstjeneste må oppfylle tre kriterier: For det første må hver bruker har en egen profil. For det andre må brukeren kunne lage en liste over sosiale relasjoner og for det tredje må brukeren kunne konsumere, produsere og/eller interagere med nyhetsstrømmer. Facebook oppfyller alle disse kriteriene, og kan derfor kalles en sosial nettverksstjeneste (Aalen, 2015, ss. 19-20).

Bruk av sosiale medier

Facebook er nettverksskapende, og er også en teknologi som er avhengig av et sosialt nettverk for å fungere. Facebook kan oppnå sterke nettverkseffekter, fordi det krever at brukerne oppgir fullt navn og skole/ arbeidsplass. Nettverkseffekt er et begrep som betyr at jo flere som bruker noe jo nyttigere er det. Det har mange steder nådd en kritisk masse. Kritisk masse er når folk får det for seg at «alle» benytter seg av en bestemt teknologi. (Aalen, 2015, s. 31)

Facebooks relasjoner kan både være synkrone og asynkrone. Synkrone relasjoner er gjensidige relasjoner, som begge parter må være aktive i. For å bli venn med noen på Facebook må den andre personen godta venneforespørselen. Asynkrone relasjoner kalles ofte «følgere». Jeg kan for eksempel følge det en kjendis skriver, uten at denne kjendisen kjenner til meg. Vi kan også si at asynkrone relasjoner har større fravær av umiddelbar respons enn det synkrone relasjoner har. Vi kan også skille mellom muntlige og skriftlige kommunikasjonsmidler, og ulik grad av formalitet. Facebook inneholder variasjoner av alle disse. I tillegg kan Facebook brukes både til sosial stelling ved å dele bilder og kommentere saker som kan vises offentlig, men også for å pleie nære relasjoner mer privat ved å chatte. Med andre ord kan Facebook styrke brukerens «sosiale verdi» på mange måter (Aalen, 2015, ss. 20, 48-51).

Videre kan vi prøve å finne ut hvilke behov sosiale medier dekker. Ida Aalen forslår at vi får dekket fire behov, basert på medieteoretikeren McQuails liste som omhandler massemedier: Informasjon, underholdning og tidsfordriv, fellesskap og sosial interaksjon og personlig

identitet. Aalen mener at våre behov ikke har forandret seg siden McQuails medieforskning i 1987, men at sosiale medier har nye måter å oppfylle disse behovene på (Aalen, 2015, ss. 35-36).

Det er ofte sosialt akseptabelt å «stalke», altså å følge nøye med på noen på Facebook. Man kan se på andre brukeres profiler for å finne ut hva de liker, hva de har gjort i det siste og om de er i kjæresteforhold (Aalen, 2015, ss. 70-71). Slik sniktitting er kanskje ikke så akseptabelt i andre settinger, men det går fint på Facebook fordi vi vil at noen skal se det vi deler der. Ellers hadde vi ikke delt det. Allikevel er det også relevant å snakke om forestilt og faktisk publikum. Det forestilte publikum er det ideelle publikum, altså de man ønsker skal se de vi deler. Vi tilpasser innholdet i det vi deler i forhold til vårt forestilte publikum. Det faktiske publikumet kan være forskjellig fra det forestilte publikumet, noe som av og til kan føre til pinlige situasjoner. På Facebook kan det man legger ut spres raskt og langt, og dermed er sjansen stor for at det når mottakere innholdet ikke var ment for. Hva vi deler handler også om hvordan vi ønsker å bli oppfattet, og sier noe om vår identitet (Aalen, 2015, ss. 73, 83-84, 141-142).

Facebook kan bidra til å forsterke både brukerens sosiale kapital og sosiale støtte. Sosial kapital er de ressursene man har tilgang på gjennom sine relasjoner til andre mennesker, og kan deles inn i bindende og overskridende sosial kapital. Bindende er de nære relasjonene, som familie og nære venner som man stoler høyt på og kan forvente støtte av. Overskridende sosial kapital er det som gjerne kalles bekjente. Brukere kan ofte ha flere hundre venner på Facebook, og dermed har mange flere bekjente enn det tidligere forskning trodde var mulig. Så kan man jo selvsagt diskutere hvor nære mange av disse bekjente er. Et nært begrep er «sosial støtte», som omhandler det vi gjør for å hjelpe og støtte hverandre. Vi kan dele inn i informasjonsmessig sosial støtte, praktisk sosial støtte og emosjonell sosial støtte. Aalen argumenterer for at sosiale medier kan være veldig nyttig i forhold til alle typer sosial støtte, som igjen er nyttig for vår helse og livskvalitet (Aalen, 2015, ss. 127-134).

Hvorvidt man mener om sosiale medier fører til maktutjevning eller ikke kommer an på om man følger utjevningshypotesen eller normaliseringshypotesen. Mens utjevningshypotesen mener at flere mennesker kommer til ved hjelp av sosiale medier og har mulighet for å vise sine talenter og få frem sin sak, hevder normaliseringshypotesen at gamle maktstrukturer overlever og kommer til uttrykk i sosiale medier. Sistnevnte mener at det fremdeles er noen få mektige som får mesteparten av oppmerksomheten i mediene (Aalen, 2015, ss. 144-145).

Identitetsskaping på Facebook

Sosiolog Erving Goffman (1990) bruker teateret som en metafor for å forstå sosial interaksjon. I boken ”The presentation of self in everyday life” bruker han begrepene front-stage og back-stage for å illustrere hvordan man strategisk fremstiller seg selv i møtet med andre (Goffman, 1990: 29). Disse begrepene kan oversettes til fasade og bakside. Fasaden er selve teaterscenen, hvor individet spiller sin rolle og man presenterer slik han eller hun ønsker å bli oppfattet. Dette gjøres blant annet gjennom valg av klesstil, sminke adferd og holdninger. Når man befinner seg på baksiden gir man til en viss grad slipp på denne fasaden (ibid: 98). Et typisk eksempel på dette er kelneren på en restaurant, som kan opptre høflig ovenfor gjestene, men kan ha en helt annen tone med personalet på kjøkkenet.

Når Goffman lanserte denne klassiske analysemodellen var den først og fremst tiltenkt ansikt-til-ansikt kommunikasjon, men flere har i ettertid forsket på hvordan denne formen for strategisk selvrepresentasjon også kan sees i sammenheng med identitetsskaping på sosiale mediekkanaler som blant annet Facebook (Bullingham & Vasconcelos, 2013 og Strano & Wattai Queen, 2012).

Facebook blandt minoriteter og flyktninger

Når det kommer til migranter generelt, ser vi at den teknologiske utviklingen har gjort det mulig for de som migrerer å fremdeles holde jevn og god kontakt med sine nærmeste, i motsetning til tidligere, hvor migrasjon kunne bety at man måtte ta farvel for alltid (Dekker & Engbersen , 2012, s. 4).

Vi kan snakke om sosial kapital og «strong ties». Sosial kapital er de potensielle resursene man har tilgang på gjennom relasjoner, og noe vi var innom når Ida Aalens forsknings ble presentert. Strong ties er tilknytting vi har til folk som står oss nær, ofte familiemedlemmer og venner, mens weak ties er bekjentskaper eller venner av venner, for eksempel. Weak ties kan faktisk være mer nyttig for å skaffe informasjon enn strong ties (Dekker & Engbersen , 2012, s. 5).

Hvert medium kommer med sine egne affordanser. Gjennom sosial media kan man skape nye relasjoner, og også få kontakt med de man ikke har snakket med på lenge (Dekker & Engbersen , 2012, s. 6). Sosiale medier har også den muligheten at den foregår på et lavt plan, og er ikke avhengig av autoriteter. Sosiale medier har dermed mange positive funksjoner for å

styrke migrantnettverk. Men det har også begrensninger, ved at noen har dårligere tilgang på internett enn andre, og noen er mottakelige for de mange strømmer av falsk informasjon (Dekker & Engbersen, 2012, s. 7).

Studier gjort blandt migrantfamilier i USA viser at mobiltelefon blir benyttet i stor grad for, både for emosjonell og praktisk støtte mellom familiemedlemmer (Clark & Sywyj, 2012, s. 485). Clark og Sywyj studier hevder å vise et mer nyansert syn på hvordan mobil og digitale medier relateres til intimiteten blant immigrantfamilier. De poengterer også at strenge restriksjoner fra foreldre ikke alltid ses på som negativt av yngre nettbrukere (Clark & Sywyj, 2012, s. 491).

Etniske minoriteter og Facebook

Da internett i begynnelsen begynte å bli et populært massemedium hadde mange et utopisk syn på internett som en kjønns og rasenøytal arena. Dette synet har i forskningen endret seg, og i nyere tid har det blitt mer fokus på ulike etniske grupper og hvordan disse bruker internett for å styrke identiteten (Grasmuck, Martin, & Zhao, 2009, ss. 159-160). Internett har nemlig gått fra et sted hvor man søker anonymitet, til et sted man ønsker publisitet (Aalen, 2015, s. 68).

Stereotypisering av raser og minoriteter kan være tydeligere på nett enn offline, og tidligere underrepresenterte grupper kan gjøre seg sterkt gjeldende online (Grasmuck, Martin, & Zhao, 2009, s. 160). Det er fremdeles lite man vet om konstruksjon av raseidentitet på nett, men det kan antas at dette blir et sterkere og mer aktuelt fenomen i fremtiden (Grasmuck, Martin, & Zhao, 2009, s. 161).

Facebook er en ideell arena for identitetskonstruksjon. Man kan si at Facebook har tre ulike måter å utvikle relasjoner på. For det første kan man pleie allerede eksisterende relasjoner, slik at man blir bedre kjent og får et nærere forhold. For det andre kan man bli kjent med personer man ikke kjenner fra før, men som en har felles bekjente med. For det tredje kan man skape helt nye relasjoner ved å bli kjent med personer man ikke tidligere har møtt, og som man heller ikke deler bekjente med. Brukere kan presentere seg selv på ulike måter som passer til ulike publikum på Facebook (Grasmuck, Martin, & Zhao, 2009, s. 161).

Brukere blandt etniske minoriteter investerer ofte mye i å presentere sin etniske identitet og tilhørende narrativer. Dette viser at internett kanskje ikke er så «fargeblind» som man før har hevdet. Etnisk bevissthet gjør seg gjeldene selv på Facebooks mer nøytrale arenaer (Grasmuck,

Martin, & Zhao, 2009, s. 179). Selv om en stadig voksende mulighet til online- fellesskap ikke nødvendigvis endrer maktstrukturen i samfunnet skaper det betydelige, viruelle «identitets- workshop» som gjør det mulig for brukere å presentere seg selv på en ny og selvkontrollert måte (Grasmuck, Martin, & Zhao, 2009, s. 180).

Andre marginaliserte grupper og internett

Mange snakker om internettgapet, altså skillet mellom de som bruker internett og de som ikke gjør det. Mehra et al ønsker i sin artikkel å fokusere på hvordan marginaliserte grupper benytter internett på en måte som er meningsfull for dem, heller enn å være så optatt av de demografiske forskjellene. Deres forskning prøver å finne ut hvordan Afrikanske kvinnegrupper bruker internett for å styrke sin egen situasjon (Mehra, Merkel, & Bishop, 2004, ss. 782, 793).

Sosiale medier blant nord- koreanske flyktninger

Sosiale medier er også viktige for Nord- Koreanske flyktninger, og det er også mindre skummelt enn face- to face kommunikasjon. Sosiale medier hjelper flyktningene med å få informasjon, lære språk og holde kontakt med andre flyktninger (Han, 2013, ss. 7-8).

Blandt unge, voksne migranter viser forskning at deres kunnskap om sin egen og mottakerlandets kultur korrelerer med styrken av netverkene (Han, 2013, s. 21).

Bruker generert innhold og web 2.0. Kan bli klassifisert i to deler: Netverking og brukerdeltakelse. For det første gjør sosiale medier det enklere for folk å koble sammen store mengder folk på kort tid til tross for store avstander. For det andre er sosiale medier ofte veldig interaktive og brukervennlige, og gjør det mulig for brukerne å være kreative og skape sitt eget innhold på nett, i motsetning til å kun motta informasjon (Han, 2013, ss. 31-32). Massemedia kan også marginalisere og stereotypisere migranter (Han, 2013, ss. 27-28).

Unge bruk av sosiale medier benyttes som identitetsskapende. Migranter utvikler sin identitet i forhold til både hjemlandet og mottakerlandet gjennom sosiale medier (Han, 2013, ss. 33-34).

Sosiale medier hadde stor effekt på Nord- Koreanske flyktninger, og hvordan de samhandlet med både Sør og Nord- Koreanere, og fikk dem til å vokse (Han, 2013, ss. 117-118).

Resettled Karen and social media

Et spennende forskningsprosjekt som er nært til min oppgave er Gilhooly og Lees forskning på hvordan Karenflyktninger som er ”resettled” i USA benytter seg av Sosiale medier. Kort oppsummert har de funnet frem til fire viktige måter de karenene de forsket på benytter seg av.

For det første trekker Gilhooly og Lee frem at informantene bodde landlig til, og derfor var det vanskelig å treffe de andre i gruppen fysisk. Dermed ble internett viktig både for nettverkssakaping og opprettholdelse. De benyttet blant annet Facebook til å holde kontakt med familie og vener i andre land.

For det andre gjorde sosiale medier det mulig for informantene å dele innhold som omhandlet flyktningssituasjonen. Det var også en måte å holde seg oppdatert på kulturelle arrangementer, som for eksempel Karen New Year. Internett ble for dem et verktøy for å komme i kontakt med den øvrige karen- diasporaen.

For det tredje brukte informantene internett for å dele og diskutere politikk og etnisk kamp, og nyheter om situasjonen i Burma, altså å opprettholde og promotere etnisk solidaritet.

For det fjerde hadde noen av informantene opparbeidet seg en mengde ferdigheter angående digital tekst, som omhandlet karen- situasjonen, som for eksempel youtube- videoer. Å lage og spre digitale produkter var altså et viktig element for karenfolk i USA (Gilhooly & Lee, 2014, ss. 391-394).

Før internet hadde Karenfamilier som dette relativt få måter å holde kontakt med hverandre på. Det er også interessant å se hvordan tradisjoner blir opprettholdt ved hjelp av sosiale medier. Det er en måte å samtale med mennesker som er i samme situasjon (Gilhooly & Lee, 2014, ss. 394-395).

Metode

Metodevalget speiles av problemstillingen, men også hva som er praktisk mulig å gjennomføre. Valg av metode for konsekvenser for hva slags data som samles inn, og dermed også hvordan problemstillingen blir besvart. En annen metode ville kanskje ha gitt andre perspektiver. Det er derfor viktig å forklare grundig hvilken konkret metode jeg har valgt,

hvordan den har blitt gjennomført i praksis, og hvilke fordeler og utfordringer mitt metodevalg eventuelt har gitt. Jeg har valgt en kvalitativ inngang for å løse problemstillingen min, og ser dermed på få, men dype, fenomener som jeg mener kan si noe om den større konteksten. Ved å observere mobilbruk, og gjennomføre samtaler omkring Facebook kan jeg sammenlikne og si noe om karenfolk eller andre minoriteters bruk av Facebook generelt. Oppgaven min er en etnografisk oppgave, og i datainnsamlingen har jeg i stor grad benyttet meg av deltakende observasjon. Jeg skal nå forklare nærmere hva dette innebærer.

Etnografi

En utfordring er at etnografi idag har blitt et slags «buzzword», og det er vanskelig å vite hva det eksakt innebærer. Man kan spørre seg om den har noen konkrete, retningslinjer i det hele tatt? (Gobo, 2011, s. 16). Det er derfor viktig å forklare hva jeg mener med etnografi i denne sammenhengen. I hovedsak er etnografi en tilnærming som tar i bruk ulike metoder, som for eksempel deltakende observasjon, intervju og uformelle samtaler. Etnografi forsøker å forstå et fenomen eller en problemstilling å studere bestemte sosiale settinger for å forstå hva slags sosiale handlinger som gjennomføres. Forskeren forsøker å se gruppen «fra innsiden», for å forstå valgene som tas, hvordan reaksjonene på ulike handlinger er og symbolenes mening. Data og funn kan ikke ses på som adskilt fra metoden, og det er viktig for forskeren å være klar over at det hun eller han noterer ikke alltid reflekterer opplevelsene og hendelsene slik de er i virkeligheten, på grunn av alle begrensningene som oppstår når man noterer feltobservasjoner (Ryen, 2002, ss. 55-57). Det handler altså om å observere personers handlinger i en bestemt setting heller enn deres meninger, ettersom oppførsel og meninger ikke alltid korrelerer (Gobo, 2011, ss. 25-26). Etnografi har blitt et begrep som også brukes innen andre fagretninger, som for eksempel innen sosiologien (Fangen, 2004, s. 13). Forskningen blir selvsagt alltid sterkt preget av forskerens eget ståsted (Ryen, 2002, s. 56). Det er også vanskelig å generalisere en hel befolkning ut i fra noen få observasjoner, og mange ser for seg at forskning ved bruk av metode vanskelig kan reproduseres. Med andre ord er det mange som mistenker at slik at ulike forskere allikevel kommer frem til ulike funn selv om de studerer den samme settingen, men dette argumenterer Gobo imot ved å påpeke at personers handlinger er mer konsistente enn holdninger og meninger (Gobo, 2011, s. 29).

Jeg synes etnografi passer godt inn i min masteroppgave fordi det her dreier seg om er feltarbeid i et annet land, og det handler om å studere en avgrenset gruppe menneskers sosiale

handlinger i en bestemt setting. Som vi har sett er det noen kritiske innvendinger til etnografi som metode. Dette er selvsagt viktig å ta med seg når jeg skal utføre datainnsamlingen. Personlig er jeg enig i Gobos poeng i at handlinger endrer seg saktere enn holdninger og meninger, og i mitt tilfelle vil dette være et sterkt argument for å fokusere på en etnografisk metode heller enn for eksempel å analysere dokumenter og gjøre formelle intervjuer. Alt i alt tror jeg derfor etnografi var en passende metode å bruke på oppgaven, så lenge jeg tar hensyn til de begrensningene og farene som er nevnt ovenfor, og viser tydelig hva jeg mener med begrepet etnografi.

Deltakende observasjon

En måte å gjennomføre etnografisk forskning på er deltakende observasjon. Deltakende observasjon handler om å samle data i naturlige settinger. Dette gjøres av forskere som observerer eller tar del i aktiviteter blant folkene som blir studert (DeWalt & DeWalt, 2011, s. 2). Katrine Fangen skriver: "Et overordnet formål med deltagende observasjon er å kunne beskrive hva folk sier og gjør i sammenhenger som ikke er konstruert av forskeren" (Fangen, 2004, s. 31) Deltakende observasjon er en av de mest sentrale kvalitative metodene i samfunnsforskningen, og når man bruker denne forskningsmetoden må man finne gode metoder å kombinere deltakelse og observasjon. Å delta vil si å delta i samtaler og aktiviteter, ikke forsøke å være en hundre prosent objektiv tilskuer. Selv om idealet er å observere omgivelsene slik de er naturlig, vil en forsker alltid være et unaturlig element som påvirker situasjonene i en viss grad (Fangen, 2004, ss. 28-30). Deltakende observasjon er et paradoks, fordi forskeren forsøker å forstå den lokale personens syn uten selv å «go native» (DeWalt & DeWalt, 2011, s. 28).

Aller først er det viktig at forskeren forstår seg selv og sin egen posisjon (DeWalt & DeWalt, 2011, s. 96), og de strukturelle forskjeller mellom forsker og informanter, som kjønn, etnisitet, alder osv (Fangen, 2004, ss. 117-131). Disse tingene spiller jo inn, og jeg må derfor ta hensyn til at jeg er en høy, vestlig, hvit mann. Jeg blir lagt merke til. Folk kaller meg lærer, fordi det er det de ofte kaller vestlige besøkende. Og jeg blir bedt om å sitte blandt lærerne. Det vil si at jeg satt på scenen vendt mot de om lag 500 elevene. Jeg reiste meg når de andre lærerne gjorde det, og forstod morgenmøtets prosess fra tidligere. Likevel følte jeg meg av og til litt feilplassert, da jeg ikke forstod karenspråket. Jeg sang heller ikke med på tradisjonelle kristne sanger som mange sikkert syntes jeg burde ha kunnet. Dette fører jo med seg visse rolleforventninger som spiller inn når jeg møter informantene.

Fangen skriver: «Feltarbeid er en lang sosial prosess som handler om å forstå en kultur.» (Fangen, 2004, s. 54). Det er viktig med et godt forarbeid før man gjennomfører et feltarbeid, og man må sørge for at de involverte synes det er greit å bli studert. Derfor må man ta kontakt med de rette folkene (Fangen, 2004, ss. 54-55). Siden jeg har vært i leiren tre ganger tidligere var ikke dette noe problem, og jeg visste at det var greit å gjøre feltarbeid der. Det var ikke vanskelig å få en tillatelse for å komme dit. Det var heller ikke noen nevneverdige problemer med å tilpasse meg klimaet eller kulturen, siden jeg visste hva jeg gikk til. Selvsagt gjorde varmen at det ble slitsomt å være veldig aktiv midt på dagen, men dette fikk jeg ofte tatt igjen på kveldene. Forresten kan en litt ubehagelig episode nevnes: En dag hadde noen vært å stjelt 7000 Thai Baht (omtrent 1500 kr) på rommet mitt. Dette var pinlig for meg, siden jeg hadde (i naiv optimisme) latt være å låse døren, og det var også pinlig for skoleledelsen, ettersom dette hadde hendt med flere utenlandske besøkende. Denne episoden ble tatt opp på morgenmøte, og det ble bestemt at det skulle bli strengere praksis på hvem som kunne gå gjennom bygget med rommet mitt på. Dette ble om ikke annet et eksempel på hvordan jeg som forsker med min tilstedeværelse påvirket omgivelsene det ble forsket på. Selv om dette tilsynelatende ikke hadde noe med oppgaven min å gjøre, hadde det en positiv innvirkning. Mange av elevene syntes dette var en flau episode, og syntes det var for ille at besøkende skulle få penger frastjålet. Dette ble i mange tilfeller en inngang til samtaler jeg kanskje ellers ikke hadde fått. For eksempel kom det stadig noen bort å sa «Hey, I heard about what happened. I am so sorry». Og herfra kunne jeg fortsette samtalen, og av og til skiftet temaet inn på områder som var relevant for meg.

Jeg har vært i leiren før, både i forbindelse med studier, men også for å besøke noen jeg kjenner der. Noen av disse vil jeg kalle venner. Mange i ledelsen kjenner til meg, så det var ikke noe problem å få innpass. Feltstudiet mitt foregikk i en kristen setting, og jeg kaller meg selv en kristen. På mange måter er det en setting jeg var ganske vant til å være til stede i. Dette kan være både fordeler og ulemper. Fordelen at jeg kanskje kommer lettere innpå studentene. Ulemper fordi jeg kan ha blitt «blind» for noen ting i kulturen som jeg har blitt vant til. Nærmere forklart: Siden jeg altså har vært i leiren tidligere kan det være at følsomheten for kulturen ikke var like høy som første gangen. Det var derfor lett å gå glipp av interessante sider ved omgivelsene, siden jeg hadde blitt vant med det. Derfor måtte jeg forsøke å holde følsomheten oppe, å ha et nysgjerrig sinnelag (Fangen, 2004, ss. 67-68).

Jeg var begrenset til Bibelskole-sonen, og kan ikke gå i resten av leiren. Det er ikke tillatt for utlendinger. Dette er ikke et problem, så lenge jeg understreker at alle observasjonene er gjort i denne sonen. Det kan derfor være vanskeligere å generalisere hele leiren utifra det.

Jeg bruker for det meste penn og papir. Har valgt å bruke en lyseblå notatbok, og prøver å ikke virke så formell. Feltnotater er selvfølgelig en nødvendighet, slik at alle de inntrykkende jeg fikk kunne skrives ned, og dermed bli lest og reflektert over senere. Det gjorde at jeg kunne lese feltnotatene igjen etter at feltoppholdet var gjennomført, og etter at jeg hadde fått bedre innsikt i teoriene. Med andre ord gave det meg mulighet til å stadig få en bedre forståelse av observasjonene jeg hadde notert meg. (Fangen, 2004, ss. 78-84).

I min oppgave kommer jeg til å studere bruken av sosiale medier, og dermed er det viktig å også nevne noen få viktige punkter når det gjelder kvalitativ forskning angående internet. Annette N. Markham har noen nyttige punkter her. Hun mener at internet utfordrer hvordan vi tenker om konstruksjon av identitet og kultur, men at de grunnleggende metodologiske prinsippene gjelder fremdeles. Vi må finne ut hva som skapes når noen, flyktninger i mitt tilfelle, bruker internett som et kommunikasjonsmiddel, og også hvordan disse på ulike måter både skaper og mottar mening gjennom nettbruk (Markham, 2011, ss. 112, 113-115). Dette er nyttige punkter å ha med seg når jeg skal bruke etnografi i mine studier.

Oppsummering av utvalget

Mine informanter tilører altså Karenfolket, og er elever på KKBBSC. Noen av disse er flyktninger, og andre ikke. Alikevel vil jeg hevde at de fleste vil anse seg selv som flyktninger, selv om de ikke er det personlig, fordi mye av retorikken går ut på at Karenfolket er et folk på flukt. Jeg har flere ganger opplevd at folk har sagt «us refugees» om seg selv, mens de selv kanskje har hatt Thailandsk pass, og dermed teknisk sett ikke er flyktninger. Min tidligere erfaring med flyktninger tilsier at det i praksis er en nokså uklar grense mellom hvem som er flyktning og hvem som ikke er det.

Utvalget består av både gutter og jenter, og jeg har ikke fokusert på en av kjønnene, siden jeg ikke opplevde et stort skille som var relevant for netopp denne studien. Forholdet mellom gutter og jenter virket avslappet, og det virket som at de gjennomførte de samme aktivitetene. Det kunne selvsagt vært spennende å sett på forskjeller på et dypere plan, men det er ikke min intensjon her. Siden informantene går på bibelskole kan man anta at alle informantene kaller seg kristne. Når det gjelder antall informanter har jeg 8 elever jeg har snakket mye med, en gruppe på 16 som jeg stilte noen grunnleggende spørsmål, og ellers en del elever jeg bare har

snakket litt med. Alle disse har jeg i oppgaven min, men det er de førstnevnte 8 personene jeg har mest stoff fra. Jeg har også tatt med litt informasjon fra folk som ikke er innenfor de rammene jeg har satt, for eksempel lærere eller andre unge mennesker i leiren. Her følger en kort presentasjon av primærinformantene mine. For å anonymisere informantene har jeg funnet på kallenavn på personene. Kallenavnene er i hovedsak valgt slik de er for at jeg selv skal huske dem, men de fleste gjenspeiler kallenavn karenfolk potensielt kan ha etter det jeg har inntrykk av. To av informantene er jenter, dette er White og Sis. De restende seks er gutter med kallenavnene Smile, Richy, Mini, Pop Peace og Adam.

Uformelle samtaler

Å velge uformelle intervjuer fremfor formelle er et valg jeg har tatt basert på erfaring fra bacheloroppgave jeg skrev i den samme konteksten, hvor jeg innså at formelle intervjuer var praktisk utfordrende, språklig forvirrende og mindre effektive enn jeg hadde forventet. I deltakende observasjon benytter man seg ofte av uformelle samtaler, og da er det viktig at informanten får lede samtalen i størst mulig grad. Allikevel er det slik at forskeren kan og bør stille noen spørsmål underveis (DeWalt & DeWalt, 2011, ss. 137, 139). Det er viktig å unngå å spørre spørsmål som hva, hvem, hvor, hvorfor og hvordan. Med andre ord: Unngå ledende spørsmål (DeWalt & DeWalt, 2011, ss. 142, 153). Som forsker kan man føle at man «trenger seg på» folks privatliv. Ekteparet DeWalt har imidlertid stor tro på at mange undervurderer hvor stas det kan være for mennesker at noen er interessert i å lære om livene deres (DeWalt & DeWalt, 2011, s. 65). Aktive lytting innebærer å lytte oppmerksomt, og ikke avbryte den naturlige samtaleflyten selv om fortelleren kan komme med poenger eller temaer som er av interesse for forskeren. Forskeren bør heller notere dette ned, og spørre om det ved en senere, mer passende og direkte anledning. Det er også viktig å legge merke til og notere nonverbal kommunikasjon, fordi for eksempel kroppsspråk og stemmeleie ofte kan si mer om saken enn verbale ord kan. En forsker må også være oppmerksom på tabber, upassende ord, fornærmelser og andre elementer som viker fra normalen (DeWalt & DeWalt, 2011, ss. 87,90).

For det meste har jeg brukt uformelle samtaler for å samle inn data. I praksis forsøkte jeg å få relevant informasjon ut ifra naturlige samtaler med elever på bibelskolen. Siden jeg som høy, hvit mann er en veldig synlig person i denne konteksten kan jeg ikke forvente at elevene snakker til meg slik de for eksempel snakker til sine venner og familie. Dette må jeg selvsagt

ta høyde for i analysen. Språklig sett er det også mange utfordringer når det kommer til å hente inn naturlig data. De fleste elevene kan grunnleggende engelsk, og noen kan fint føre en meningsfull samtale på engelsk. De fleste studerer jo faktisk på engelsk på bibelskolen. Allikevel er det selvsagt vanskelig å komme dypt inn på temaene, mye på grunn av manglende ordførråd til å uttrykke avanserte tanker og følelser. Det gjorde også at jeg måtte prøve å være oppmerksom på det non-verbale, slik som kroppsspråk, toneleie og tempo. Siden mange av elevene hadde et stort ønske om å lære bedre engelsk, ble jeg en person mange følte de kunne øve på å ha en samtale med. Jeg fikk en gang høre at det ikke var så skummelt å snakke med meg, siden jeg var alene og ikke sammen med andre utlendinger. Han som sa dette følte seg ofte "too shy" i forhold til å snakke med en gruppe på engelsk. At jeg kom alene kan derfor han vært en fordel når det kom til å snakke med studentene uten at de følte seg ukomfortable med det.

Svært mange tok initiativ til å ta kontakt med meg, og det var ofte informantene mine som startet samtalen, ikke meg. Mange følte også et behov for å uttrykke sin personlige eller Karenenes situasjon, og jeg ble dermed en person de kunne spre sitt budskap til. Mange ulike personer til ulike tider sa mye av det samme når det kom til Karenes politiske eller religiøse situasjon, og brukte ofte nokså avansert engelsk når de snakket om nettopp dette. Jeg antar at dette var argumenter og fortellinger de hadde hørt på Engelsk på bibelskoler eller konferranser, uten at jeg har noe annet grunnlag for å si det enn at mange sa de hadde lært mye som de ikke visste om sitt eget folkeslag etter at de ble elever på denne skolen.

Jeg holdt meg ofte på steder som var trafikkerte, det vil si at elevene ofte gikk frem og tilbake fra diverse aktiviteter der. Det var i hovedsak tre arenaer som gjorde seg gjeldende.

Det første var skolens kapell, som brukes til morgenmøte, store arrangementer og øving til kor, dans eller drama. Av og til var dette også et sted elevene satt og øvde til eksamen eller bare pratet med hverandre. Selv satt jeg ofte på pben i kapellet, og noterte diverse funn fra feltet. Dette var det eneste stedet jeg følte jeg kunne sitte komfortabelt å jobbe i den veldig varme temperaturen om dagen. Kapellet var veldig trafikkert, og dette ble til min fordel. Ofte gikk elever forbi der jeg satt, og ofte tok de initiativ til en samtale.

Den andre arenaen ble benyttet rundt solnedgang, når temperaturen fallt litt. Da satt jeg meg ofte på en stolpe ved skolens «senter», der hvor idettsbanen, utescenen og tribunen utgjorde en stor, åpen og oversiktlig plass mellom skolebygget, kirkebygget og veiene til de andre stedene i leiren. Fra denne stolpen kunne jeg observere mange ulike aktiviteter. Også her gikk

folk stadig forbi, og jeg fikk mange samtaler mens jeg satt her. Jeg var et veldig synlig element der jeg satt.

Da det ble enda senere på kvelden ble det raskt mørkt, og jeg gikk til en annen arena. Dette var en av de nærmeste kafeene. Her var jeg nesten hver kveld. Jeg kaller det en kafe, siden det ble kallt «cafe» og «coffe shop» blandt de lokale. Kafeen var en blanding av et hus, butikk og restaurant. Disse var det flere av i området, men litt tilfeldig ble dette kafeen jeg var på mest. Bordene var alltid fulle om kveldene, bortsett fra på søndagene, når de fleste butikkene var stengt. Her kom mange elever etter at dagens aktiviteter var over, og mange kjøpte noe å drikke eller en matbit. Jeg observerte veldig mye mobilbruk her, og stemningen var løs og sosial. Det ble en del samtaler også her, selv om det var vanskelig å holde en samtale gående lenge, ettersom det var mye støy og prat i omgivelsene. Av og til kom det noen inn i kafeen, og folk sa humoristisk slike ting som: «den personen der bruker Facebook mye. Snakk med han!»

Jeg hadde en slags guide for meg selv, for at jeg skulle kunne spørre om de rette tingene. Denne endret seg litt underveis, ettersom jeg fikk bedre forståelse for konteksten. Det var viktig for meg å være åpen og fleksibel, slik at jeg fikk med meg ting jeg ikke hadde klart å forutse. Jeg forsøkte også å få bedre innblikk i hva informantene faktisk poster på sosiale medier, og spørre litt om hvorfor de gjør det. Som jeg senere skal vise var det noen utfordringer med dette.

Jeg har altså samlet mesteparten av dataene ved å «henge» med elevene i naturlige settinger. Ekteparet DeWalt brukte også «hanging out» som en viktig forskningsstrategi (DeWalt & DeWalt, 2011, s. 131).

Grppesamtale

For å få litt variasjon, og for å styrke forskningens reliabilitet, hadde jeg også en gruppesamtale. Min intensjon var å spørre om å få en fokusgruppe med fire gutter og fire jenter, men på grunn av en kombinasjon språklig misforståelse og for knapp tid til å rette opp misforståelsen, endte jeg opp med en gruppe på 16 personer, så det kan knapt kalles en fokusgruppe. Likevel fikk jeg mye nyttig data av denne samlingen. Gruppen bestod av 8 gutter og 8 jenter i alderen 20 til 25 år. I notatene har jeg skilt mellom gutter og jenter. Dette var mest for at jeg selv skulle lettere få oversikt, og at det skulle bli lettere for meg å huske hvem som hadde sagt hva mens jeg noterte og satte det i system. Det kunne selvsagt også vært

interessant å sett om det var noen markante forskjeller. I min oppgave har jeg kke fokusert på dette, og kan heller ikke se noen spesielle forskjeller ved første øyekast.

Jeg stilte fire spørsmål:

1. ”How much do you use Facebook?” Jeg tenkte at dette kunne være et fint åpningsspørsmål å vite litt om hvor mye tid som ble brukt på Facebook. Jeg spurte også litt om priser her. Siden gruppen netopp hadde startet kom det ikke så mange konkrete svar på dette spørsmålet, men det fungerte som en måte å få igang samtalen.
2. ”What do you use Facebook for?” Siden oppgaven min skal svare på hva elevene faktisk bruker Facebook til, prøvde jeg å spørre litt direkte om dette, og jeg fikk noen få svar
3. ”What was the last thing you shared on Facebook?” Jeg ville finne ut mer om hva elevene faktisk delte på Facebook. Her tenkte jeg at det kunne være nyttig å høre fra en og en elev, i stedet for at kun de mest ivrige svarte. Så jeg bestemte meg for å gå en runde å spørre hver enkelt elev. Det virket som at de fleste av informantene tolket spørsmålet som «What do you generally use Facebook for», i stedet for «What was the last thing you posted on Facebook». Jeg synes dette var et nyttigere spørsmål, siden jeg ikke fikk så mange svar på spørsmål 2 som jeg hadde håpet. Jeg gikk derfor faktisk med på denne tolkningen, og lot de svare på det.
4. ”Do you think the development in communication is good or bad? Why?” Her ønske jeg å se hva studentene selv tenkte om den aske utviklingen i kommunikasjonsteknologien, og om de kunne trekke frem både positive og negative sider. Jeg syntes spørrerunden fungerte godt på det forrige spørsmålet, så jeg benyttet meg av samme teknikk på det siste spørsmålet. Studentene valgte å fortelle minst en negativ og minst en positiv ting angående Facebook.

Selv om gruppesamtalen ikke foregikk slik jeg opprinnelig hadde planlagt syntes jeg det ble et nyttig innspill i forskningen min. Resultatene fra dette gruppearbeidet kommer i analysedelen.

Observasjon

Jeg gjorde i hovedsak observasjonene i de tre nevnte arenaene. For å huske og forstå hva som skjedde bedre så jeg for meg stedet jeg observerte som en «scene», hvor jeg er kameraet. Jeg prøvde å holde fokus på noen få personer som jeg så brukte mobil. Av og til tellte jeg mobilbrukere blandt en gruppe elever, og hvordan de med mobil oppførte seg i forhold til mengden.

Jeg forsøkte å ”mingle” mest mulig med studentene, altså være sammen med dem og være med på mange av de samme aktivitetene, slik at jeg kunne observere handlingene deres i settinger som var naturlige for dem. Ved to anledninger var jeg med å spille volleyball. Begge gangene ble kampene spilt for gøy, men den første gangen var kampen mye mer preget av struktur og konkurranse. Den andre gangen foregikk mer løst, og spillere kom ut og inn på banen ettersom de hadde tid og lyst. En gang ble jeg også med på en fjelltur med en lærer og noen av elevene. Det var nemlig en nokså bratt fjelltopp i bibelskoleområdet. Ved å gjøre slike aktiviteter ble det mer naturlig å samtale med studentene, og det ble også lettere å komme inn på dem. Når jeg ikke hadde noe spesielt å gjøre tok jeg med fotokameraet mitt og gikk litt rundt i området. Det var en måte å gjøre meg synlig på, og av og til ble jeg bedt inn i elevenes bosteder. Hvis jeg så en gruppesamling av noen slag gikk jeg ofte bort å spurte hva som foregikk. Alt dette gjorde at jeg kunne komme tett innpå elevene uten å tenge meg altfor mye på. Som jeg har nevnt tidligere bleinteraksjonen mellom meg og studentene startet på studentenes egne initiativ, noe jeg tror kan ha vært en stor fordel for daainnsamlingen.

Jeg forsøkte ofte å observere mobilbruk i bestemte settinger, for å få en bedre forståelse av hvor ofte studentene brukte mobilen, hvordan de brukte den og i hvilke sammenhenger dette foregikk. Jeg forsøkte derfor ofte å telle hvor mange mobilbrukere det var i en avgrenset gruppe, for eksempel, og noterte dette ned i notatboka mi. Jeg prøvde også å legge merke til hvordan de som brukte mobilen oppførte seg i forhold til de andre i rommet.

Analyse

Jeg har notert alt jeg har funnet relevant, og etter hvert forsøkt å sette dataene inn i et system. Utfordringer ved feltnotater er at det er vanskelig å få med seg alt. Og alt er jo heller ikke relevant. Så man må forsøke å finne en balanse i hva som trengs å bli notert ned, og hva som kan bli ignorert. Dette er en trenings sak. En annen utfordring ved å notere for hånd er at noe kan være vanskelig å tyde i etterkant, siden det er skrevet i full fart for at det ikke skal bli glemt. Jeg har også tatt opp noen av temaene på Facebook med karenfolk senere, for å få klarhet i noen ting

Resultater fra uformelle samtaler

Det meste av mitt stoff er hentet fra uformelle samtaler med studentene. Som jeg viste i metodekapitlet fikk jeg mange gode samtaler på de enkelte informantenes egne initiativ. Nå skal jeg presentere de mest relevante resultatene fra disse samtalene.

Jeg begynte samtaler om Facebook på kafeen en av de første dagene av feltstudiet mitt. Selv om dette ikke var en av mine faste informanter, synes jeg allikevel det var noen interessante elementer. Det gav meg ideen om at kafeen var et fint sted å få kunnskap om elevenes Facebook- bruk. Noe av det første som ble sagt var: "Facebook creates problems here". Jeg spurte om han kunne utdype dette mer. Han nevnte to ting. Det første var "Boyfriend and girlfriend problems", altså kjærestedrama. Det andre var at det tok tid fra studiene. "Sometimes at night students put away their books and just chat." Senere på samme sted ble det nevnt at studentene brukte Facebook for å "looking for beautiful girl or boy", igjen relatert til romantikk. Det ble påpekt at dette handlet om at studenter søkte etter vakre gutter eller jenter som befant seg både i Mae La og utenfor leiren. Den samme kvelden ble jeg også introdusert for uttrykket "play Facebook", som jeg møtte svært mange ganger senere i feltstudiet. "Play Facebook" er uttrykket elevene benyttet seg av når de snakket om å bruke Facebook. Uttrykket har en leken klang, og kan vitne om at Facebook i hovedsak ses på som en form for underholdning.

Jeg samtalte med mange elever i løpet av oppholdet mitt, og de fleste hadde noe å si om hvordan Facebook ble brukt, og nesten hver gang samtaletemaet handlet om Facebook fortalte studentene at de brukte Facebook til å holde kontakt med venner og familie rundt omkring.

Det var imidlertid noen få studenter jeg snakket ekstra mye med, og som jeg derfor fikk litt dypere samtaler med. Jeg vil her presentere disse, og trekke frem de viktigste poengene fra samtalen med disse:

En jeg snakket mye med var Pop. Han kom bort til meg for å prate når jeg satt og hørte på noen som øvde til en konsert. Vi snakket innimellom sangene. Han viste meg sin Facebook-feed, og jeg fulgte med mens han bladde nedover siden. Han sa han kjente ei karenjente i Norge, og vi ble sittende å se på denne jentas profil. Han bladde ned til et innlegg hun hadde delt for en stund siden, og siden han visste jeg var fra Norge spurte han hva innlegget handlet om. Det handlet om Lillehammer Junior OL, og jeg forklarte han raskt hva dette var. Deretter bladde vi lenger ned på Facebook-feeden hans, og jeg la merke til at selv om nesten alle vennene hans så ut til å være karenfolk bodde de i mange forskjellige steder i verden. Jeg kommenterte dette, og han sa "Yes. Norway, Sweden, Netherlands". Innleggene var skrevet på flere ulike språk, blant annet engelsk, karen og burmesisk, men også norsk for de som var bosatt i Norge. Jeg la også merke til at det ble delt mange bilder med visdomsord og oppmuntrendes setninger som for eksempel "be yourself" og lignende. Jeg kommenterte det, og han svarte "Yes, emotional!".

Uttrykket emotional var et mye brukt uttrykk i flere sammenhenger, og det trengs en forklaring på hva som ligger i dette uttrykket. Slik det ble brukt av mine informanter handlet det om følelsesladde tekster. Dette innebar multimodale tekster med oppmuntring eller visdomsord, som vi så på Pops Facebook-feed. Det ble også brukt for å beskrive følelsesutbrudd på Facebook, altså at man skriver ting som for eksempel "I feel so lonely" eller kjærestedrama, men også positive følelser som at man føler seg glad.

Pop viste meg også profilen til broren sin. Alt dette viste han meg uten at jeg hadde spurt om det. Etter at vi hadde sittet en stund spurte han meg om jeg ville ha noe å drikke. Jeg sa ja, og vi gikk til kaffeene. I kafeene spurte jeg om han av og til delte musikk på internett. Til det svarte han at de brukte youtube av og til, og at mange karener delte spesielt rap og hip hop-musikk. Dette sa han på en morsom måte. Han mente at mange i leien hørte på dette, og at man kan se

det på hvordan de går når de hører på det. Han kom med setningen: ”You know, Karen people love music so much”.

Langt senere i studiet hadde jeg enda en lang samtale med Pop, da jeg besøkte han på internatet der han bodde. Han hadde hele tiden et rolig kroppspråk og stemmelag, og vi snakket om mye forskjellig. Etter hvert spurte han om studiene mine, og jeg fortalte om oppgaven min. Så spurte jeg igjen om hva han brukte å dele. Her er det viktig å merke seg at det engelske ordet ”you” kan bety både ”deg” og ”dere”, altså entall og flertall. Dette kan ha ført til misforståelser mellom meg og informantene mine mer enn en gang. Uansett, til spørsmålet mitt om hva som ble delt varte han ”Yeah, you already know. Emotional”. Senere snakket han om at Facebook gjør at informasjon om politikk spres raskt, og dette fulgte han opp med å snakke om Barrack Obama, og at han hadde hørt at kristendommens posisjon ble svekket i USA. Han hadde altså et visst innblikk i amerikansk politikk.

Peace

En annen som snakket om Obama var Peace. Jeg møtte han for første gang i et av internatbyggene. Jeg hadde sittet der en stund, rundt studenter som lå å hvilte den varme ettermiddagen. Det var en stille gjeng, og det var ikke lett å få i gang en samtale før Peace plutselig dukket opp. Når han kom inn snakket noen til han på Karen, og jeg hørte ordet Facebook bli nevnt. Fra det øyeblikket begynte Peace å snakke til meg, og han var veldig ivrig. I omtrent 45 minutter uten pause snakket han om Facebook, internet og hans egen telefonbruk. Han sa flere ganger at internet er kjempeviktig, og at han for det meste forbant det med noe positivt. Det virket for meg som en helt ny verden hadde åpnet seg for han da han hadde fått tilgang til internett. Han sa han kunne finne så utrolig mye informasjon fra hele verden der, og det var i denne sammenhengen han nevnte Obama. Han påpekte også at internett var veldig nyttig i forhold til å lære engelsk. Det var liten tvil om at han var en aktiv bruker av internett på mobilen. Han forklarte nemlig at han hadde to telefoner, slik at han kunne bytte hver gang den ene gikk varm. Dessverre gikk begge telefonene raskt varme, og han skulle gjerne hatt en telefon til, så han kunne bruke internett uten at det ble brannfarlig! Jeg trakk Peace ved en senere anledning mens han og noen andre skiftet ut tak på et hus. Han tilbød meg et glass cola og satte seg ned for å prate. Igjen ble det en lang samtale om Facebook. Han nevnte en person han hadde blitt kjent med i Chiang Mai (en by nord i Thailand) som hadde tatt kontakt med han på Facebook. Han gjentok flere ganger at det ikke

var kun Facebook som var viktig, men internett generelt. Peace var ivrig og snakket nesten konstant, og sa at det bare var å stille han spørsmål.

Av jentene var det Sis jeg snakket mest med. Hun hadde en nokså god engelsk, og var ivrig til å prate. Sis mente at når noen så noe som var annerledes delte de det på Facebook. ”If we see something different, we will post”. Hun gav meg en gang et eksempel på hvordan Facebook ble brukt til å spre nyttig informasjon: «Aww, here is something I want to add about Facebook. Something positive.» Hun virket gira, og brukte hendene mye når hun forklarte. Hun fortsatte: «Because sometimes we can learn useful things. I saw someone share about a eggs that are like fake.» Det var altså falske egg i omløp, og Facebook ble en kanal for å advare mot dette. Hun sa at noen delte slik informasjon som hun ikke visste om før, og at dette var noe veldig positivt om FB. Vi snakket mer om det, og hun fortsatte å snakke om eggene. Det var visstnok noe galt med eggeplommen. Hun visste ikke helt hva som var galt, men det at det kanskje kunne være plastikk eller noe. Disse eggene var produsert i Kina. Hun hadde sett lignende saker om ris også.

Sis var tydelig på at Facebook hadde både positive og negative sider. For eksempel hadde hun vært avhengig av Facebook i starten, mens hun nå bare brukte det fem- seks minutter om dagen.

Ved en annen anledning ertet Sis en mannlig medstudent med at han hadde en kjæreste i Norge han brukte å chatte med. Dette benektet han, men han innrømte at han hadde en veninne der.

White

Jeg og White hadde en lang samtale hvor vi etter hvert kom inn på temaet om å bruke Facebook for å få ut følelser. Det begynte med at jeg sa at jeg av og til så karenfolk brukte Facebook til å dele personlige kjærlighetsproblemer og ”emotional”. White bekreftet dette, og sa hun selv brukte å gjøre dette på Facebook av og til. Hun ville også tilføye og si at hun ikke gjorde dette ofte, fordi det ikke alltid var trygt eller lurt. Hun sa hun av og til ble sint og fikk mange følelser, og dermed følte for å dele disse følelsene på Facebook. Ofte slettet hun disse følelsesladde innleggende dagen etterpå, etter at hun hadde fått tenkt seg om og angret.

Adam

Adam var en av mange som hadde en lang utgreiing om karenfolkets situasjon. Det begynte med at jeg satt meg ned med han mens han holdt på med noen lekser. Han snakket ivrig om familien sin, og han var den som styrte samtalen. Etter hvert spurte han meg om han kunne fortelle meg om karenfolkets historie. Dette sa jeg ja til, og han begynte å fortelle.

Fortellingen gikk ut på at karenfolket var de første menneskene som bosatte seg i Burma, men at de etter hvert ble jaget vekk av to andre etniske grupper, nemlig Burmesere og Mon (Burmesere er majoriteten av befolkningen i dagens Burma, og Mon er en annen etnisk minoritet i Burma). Grunnen til at karenfolket ble jaget vekk var ifølge Adam at de var for gjestmilde, og at de ikke likte å sloss. Etter denne fortellingen begynte Adam å snakke om hvordan tilstanden var for flyktingene i dag. Han mente det ikke var helt trygt å vende tilbake til Burma enda. Han påpekte flere ganger at de selvsagt måtte tilbake en gang, men ikke så lenge det ikke var trygt. Han snakket også om at den burmesiske hæren hadde kommet og bygd militærbaser og demninger i karenfolkets landområder etter at de hadde startet en våpenhvile. Adam begynte å bli mer emosjonell da han fortalte om at Burmesiske soldater hadde kommet og satt opp en leir i farens landsby. Jeg kunne nesten se tårer da han beskrev hvordan de hadde ødelagt farens hage ved å rive opp planter.

Etter en nokså sterk fortelling går samtalen etter hvert over på mer hverdagslige ting. Jeg hjelper han litt med noen lekser, og når vi har gjort det benytter jeg anledningen til å spørre noen direkte spørsmål om Facebook- bruk. Han svarer at karenfolk stort sett bruker internett til å snakke med venner, og at internett er et nyttig verktøy når man skal finne informasjon som kan hjelpe med leksene. Han mener at mange bruker internett til det.

Smile

Smile var en informant som vektla deling av religiøst innhold. Han brukte å høre på taler av pastorer, blant annet en fra Canada som han viste meg noen sitater fra. Hvis han så noe han likte av religiøst innhold på Facebook brukte han å dele dette videre, men han sa han ikke brukte å legge ut slike ting selv. Han mente at internettet var bra nok for å både se og dele videoer av kristne taler.

Mini

Mini jeg hadde flere korte samtaler, og vi pratet en del om Facebook. Mini trakk frem kjæresteforhold som et viktig aspekt ved Facebook, ofte med en humoristisk tone. Han nevnte

også viktigheten av å kunne motta nyttig informasjon. Mini mente at Facebook både hadde positive og negative virkninger på han, og at en av de negative sidene var risikoen for å motta falsk informasjon på Facebook. Et viktig innspill kom da jeg spurte, mest av egen nysgjerrighet, om han syntes vennene hans som hadde blitt resettled i andre land hadde forandret personlighet. Til det svarte han at det hendte de forandret seg, og at de av og til ikke ønsket å chatte med han. Han mente det kanskje kunne være fordi de var redde for at de skulle bli spurt om å gi økonomisk støtte.

Richy

Økonomisk støtte ble også trukket frem av Richy. Han sa at karenfolk ofte bruker Facebook til å kontakte folk i andre and, og at de som var resettled ofte ble spurt om å sponse flyktningene som var igjen i leiren med sko og klær og andre ting. Han sa at det ikke er noe han og de andre kan gjøre i Mae La, ikke engang noe arbeid å få, fordi de er flyktninger og at de derfor måtte spørre sine utflyddede venner om å få pengestøtte. Litt senere kommer en annen bort og påpeker at Richy egentlig er ganske rik i forhold til de andre guttene som befant seg der som samtalen fant sted. Richy har jo egen moped, og til og med thailandsk statsborgerskap fortsatte han. Richy omtalte altså om seg selv som flyknting, til tross for at han ikke selv var flyktning teknisk sett.

Sam

Sam snakker om at Facebook brukes mye mer enn før, og mye mer i Mae La enn i karenlandbyer, hvor det ikke er internettdekning. Han mener studentene ofte bruker Facebook så mye at de ikke har tid til å studere. Når jeg spør han hva Facebook brukes til sier han at det mest går i chatting, både mellom venner og mellom kjærester. Han mener det er fint å kunne chatte med utlendinger for å lære seg bedre engelsk. Facebook er mye billigere enn å ringe, og han er begeistret over at han kan ringe gratis til Amerika.

Grppesamtaler

Jeg fikk mye interessant empirisk data av gruppesamtalen jeg gjennomførte i leiren, og her kommer en oversikt over dette. Mens det første spørsmålet jeg stilte gruppen, om hvor mye tid de brukte på Facebook, ikke gav så mye nyttig informasjon, fikk jeg deretter noen innspill på det andre spørsmålet. Her spurte jeg gruppen om hva de brukte Facebook til. Svarene som ble gitt var at kontakt med venner og familie ble nevnt tre ganger, en sa han forbedret

engelskkunnskapene ved hjelp av Facebook, og en sa han fikk informasjon om folk og andre ting.

Mitt neste spørsmål gave mange flerre svar, fordi hver enkelt student ble spurt. Stemningen var også noe løsere, fordi både jeg og informantene hadde blitt mer komfortable med settingen. Her spurte jeg om hva de sist hadde delt på Facebook, men som jeg nevnte i metodedelen ble spørsmålet tolket som ”hva bruker du Facebook til”, noe jeg gikk med på fordi det egentlig var nyttigere for oppgaven min. Det er viktig å merke seg at studentene her kun sa en ting, før de sendte spørsmålet videre til nestemann. Det kan derfor tenkes at det de trekker frem er det de først tenker på når de tenker på hva de bruker Facebook til. Det er også mulig at noen av svarene studentene gav var preget av hva de andre studentene hadde svart tidligere.

Fire av de seks jentene svarte at de brukte Facebook til å kontakte familie eller venner. En av disse utdypte dette ved å si at hun delte følelser med de, og at hun av og til savnet dem. En annen jente sa hun brukte å like venners bilder, mens den siste jenta sa hun brukte Facebook til å informere om at hun hadde fullført eksamen og få mange likes. Dette lo gruppen av.

Blant guttene nevnte kun en at han brukte Facebook for å kontakte familie og venner. En annen sa han brukte Facebook til å holde resten av familien sin oppdatert om livet sitt. To gutter delte religiøse budskap, i form av kristen evangelisering, og en av disse sa han ønsket å oppmuntre familien til å tro på Jesus. En sa han i hovedsak delte musikk, og understreket at han gjorde dette mye. En gutt fikk også latter etter sitt svar, da han sa han ikke brukte å dele innlegg, men heller kommenterte på hva andre hadde delt. Han var ikke redd for å dele sine synspunkter sa han. Et interessant svar var fra en som sa han ikke brukte Facebook, men at han så at andre brukte det til å kontakte venner og familie. Det var en gutt til som gav et svar, men dette har ikke kommet tydelig nok frem i feltnotatene til at jeg kan tolke det, noe som selvsagt er litt leit, men noe man kanskje må regne med at hender av og til under feltobservasjoner, hvor mye informasjon av og til kommer veldig raskt på.

Til sist spurte jeg gruppen om de hadde noen tanker omkring den raske utviklingen av kommunikasjonsteknologi i Mae La, og om de kunne ftrekke frem noen positive eller negative sider ved Facebook. Her ble det til at jeg på nytt lot en og en person svare, og studentene bestemte seg for å si minst en positiv og en negativ ting hver. Noen sa også mer. Her kom det mange flere innspill, og det vil være tidkrevende og unødvendig å gå inn på

hvert enkelt svar. I stedet vil jeg presentere et samlet resultat, og trekke frem det som er ekstra interessant.

Av positive aspekter ved Facebook trakk nesten alle studentene frem muligheten til å kontakte venner eller familie. Dette var det faktisk ti av seksten som svarte, og altså både gutter og jenter. Andre ting som ble trukket frem som positive var muligheten for å motta og spre nyttig informasjon. En gutt syntes det var positivt at Facebook var så billig å bruke.

Interessant nok var det større variasjon blant det studentene mente var negative aspekter. Ni personer mente Facebook tok for mye fokus fra studier eller som en jente påpekte tok det fokus vekk fra Gud. Ellers ble ”bad pics” nevnt flere ganger, og dette ble beskrevet som negativt fordi andre kunne kopiere slik atferd som ble vist på bildene. Utifra hvordan jeg har observert og hørt at spam og hacking av Facebook- kontoer foregår i leiren tolker jeg ”bad pics” som å gjelde upassende eller pornografisk materiale som blir spredt på Facebook som resultat av spam. En nevnte at Facebook inneholdt mye lurei i form av falske forretninger, og i tillegg copyright- utfordringer i forhold til musikk og lignende. 2 personer trakk frem at mange slang vonde kommentarer på andres bilder, og en student mente at noen hadde gale politiske synspunkt som kom til syne på Facebook.

Etter at denne runden var ferdig spurte jeg gruppen om noen hadde noe mer de ville tilføye, og her fikk jeg også noen interessante innspill. Noe av det som ble sagt var de samme poengene som tidligere, med noen unntak. En sa hun fikk triste følelser av Facebook, en annen sa han av og til mistet temperantet, og at Facebook bidro til mentale problemer og utfordringer. Av positive, nye innspill sa en at fjerde trinnet på bibelskolen brukte Facebook for å spre viktige opplysninger om arrangementer og lignende.

Om hvordan jeg har analysert dataene

I det følgende vil jeg presentere mine funn fra feltarbeidet mitt knyttet til problemstillingen hvordan unge karene bruker facebook. Jeg har identifisert fire hovedtemaer, som jeg har vil presentere og diskutere. Etter dette vil jeg si noe om hvor mye tid og ressurser som brukes på Facebook, og også om noen av farene ved denne sosiale nettverkstjenesten.

Som vi har sett fremhever elevene på KKBBSC mange ulike elementer ved sin Facebook- bruk. Mens de individuelle informantene forklarer sitt bruk med ulike ord og vektlegger ulike elementer, ønsker jeg å samle dette. I denne analysen skal jeg sette denne empirien opp mot

det teoretiske grunnlaget for å se på likheter og eventuelt forskjeller. Teorien kan hjelpe oss med å forstå hvorfor Facebook blir brukt som det blir i Mae la. På den andre siden kan empirien utfordre noen av teoriene, eller i det minste sette lys på noen elementer som ikke finnes i forskningen så langt. I datainnsamlingen fikk jeg mengder av data, så det er nyttig å dele alt dette inn i temaer, slik som ekteparet DeWalt foreslår. Etter å ha analysert feltnotatene har jeg kommet frem til 3 hovedtemaer angående hvordan bibelskoleelevene benytter seg av Facebook (DeWalt & DeWalt, 2011, ss. 189-192). Det er viktig å ha både erfaringsnære og erfaringsfjerne perspektiver, for å gjøre et godt feltarbeid. Det vil si at jeg ikke kun skal beskrive hva jeg har sett og opplevd som deltagende observatør, men også bruke analysen til å sette observasjonene i en større sammenheng. Dette innebærer å legge merke til hva deltakerne jeg observerer selv mener med de handlingene de gjør, og hva jeg selv tenker omkring dette. Jeg må også være bevisst på hvilken kontekst handlingene og samtalene jeg observerer foregår i (Fangen, 2004, ss. 171-174).

Tema 1: Bygging og opprettholdelse av sosiale netverk

Når jeg ser tilbake på alt som ble trukket frem av studentene, gjennom uformelle samtaler, gruppesamtale og observasjoner var det nettverksbygging- og opprettholdelse som var det viktigste aspektet ved Facebook. Nesten uten unntak ble dette alltid nevnt da jeg snakket med noen om Facebook. Vi lever i en globalisert verden, og globalisering er absolutt noe som er nært på studentene. Nesten samtlige nevnte at de hadde familie eller bekjente i utlandet, ofte USA, Canada eller Australia. Mange kjente også noen i Norge, som de spurte om jeg kjente til. Mens liv i flyktingleirer i stor grad forbindes med isolasjon fra omverdenen, ser vi at Facebook blir et verktøy som kan motvirke dette. Nettverksbygging- og opprettholdelse er også det området som får størst plass i analysen, fordi det er det som fremstår som desidert viktigst både ifølge mine informanter og teorien. La oss bryte ned denne kategorien og se hvilke elementer som fremstår som viktige her.

Skape og opprettholde kontakter

Siden mange i leiren blir bosatt i et tredjeland som kvoteflyktinger har flere av studentene opplevd at personer de føler seg nære til forsvinner. For disse studentene ble Facebook en lettvin måte å følge med på og holde kontakten med sine gamle venner. Som Dekker og

Engebretsen påpekte har ofte migrasjon tidligere betydd å kutte all kontakt med venner og familiee, og starte et helt nytt liv. Idag gjør kommunikasjonsteknologien at dette ikke lenger er tilfelle. Båndene trengs ikke å kuttet helt, fordi man kan holde kontakt ved å chatte eller ringe på Facebook. Facebook gir også elevene oppdatering på Facebook- feeden, om hva vennene driver med.

Disse funnene passer til Dekker og Engebretsens forskning på migranter og bruk av sosiale medier. Som flere av elevene påpekte er det stor forskjell på hvor god internett- tilgangen er for ulike grupper migranter. Det ble nevnt flere ganger at det var mye enklere å få tilgang på internett i Mae La enn i mange karenlandsbyer i Burma, eller andre flyktningleire i Thailand. Mange av flyktingene i Mae La har dermed flere muligheter til å styrke sine netverk enn andre i lik situasjon, noe det virket som at studentene også var klar over selv.

At Facebook ikke er avhengig av autoriteter gjør at studentene står nokså fritt til å være kreative og oppfinnsome i hvordan de bygger og opprettholder sine netverk digitalt

Vi har også sett eksempler på at både strong og weak ties finnes, og at det hjelper for å gi informasjon og emosjonell styrke. Strong ties er familie og venner, weak ties kan være bekjente eller venner av venner (Dekker & Engbersen , 2012, ss. 4-7).

Studentene jeg snakket med hadde ofte et nokså bredt netverk av Facebook- venner. Dette kan styrke studentenes sosiale kapital, og vi har sett at dette kan ha direkte virkning på studentenes liv ved hjelp av økonomisk støtte. Aalen diskuterer begrepet sosial støtte, som hun mener kan styrkes av sosiale medier. Ved å analysere empirien fra feltarbeidet ser vi at Facebook ofte blir et nyttig verktøy i forhold til praktisk sosial støtte i form av å hjelpe studentene med å finne sponsorer. Dette illustreres med samtalen med Richy, som sier at flykningene ofte er veldig avhengig av en slik form for økonomisk støtte, og at Facebook være en god kanal for å formidle dette. På den andre siden ser vi eksempelet til Mini, hvor han forklarer at vennene hans som har blitt flyttet til et mottakerland av og til ikke vil chatte med han fordi de kanskje er redd for at han skal spørre om penger. Facebook gjør det mye enklere å holde kontakt med sine bekjente som plutselig har fått en mye større økonomi, og dermed også støtte fra disse.

Feltarbeidet ahar også vist at Facebook blir brukt til å både bindende å overskridende relasjoner. Mange studenter poengterte at Facebook ble nyttig i forhold til å pleie nære, bindende relasjoner med for eksempel bestevenner, kjærester eller familiemedlemmer, når for eksempel Pop stolt viste meg brorens Facebook- profil. Men vi ser også eksempler på at

Facebook ble brukt til mer overskridende relasjoner, for eksempel Peace som hadde kontakt med en bekjent han hadde truffet en gang i Chiang Mai, eller alle eksemplene hvor studentene har bekjente i utlandet. Mens det i empirien kommer frem at synkrone relasjoner er mest vanlig, i form av toveis- relasjoner mellom Facebook- venner, ser vi også eksempler på asynkrone relasjoner på Facebook, ved at Smile følger en Canadisk pastor (Aalen, 2015, ss. 20, 48-51, 127-134).

Kommunikasjonsteknologien har endret situasjonen i flyktningleiren drastisk, noe også mange av elevene påpekte. Aalen snakker om at Facebook kan nå kritisk masse, altså at folk i en bestemt kontekst får det for seg at ”alle” bruker Facebook. Dette er det kanskje tidlig å si, men det kan være tegn på at Facebook er i ferd med å nå en kritisk masse i Mae La. Jo flere som bruker Facebook, jo nyttigere er det, ifølge teorien om nettverkseffekter. (Aalen, 2015, s. 31)

Mine funn passer i stor grad til Gilhooley og Lee sine funn i deres forskning på karenfolk i USA. Blant alt det teoretiske grunnlaget er det nok denne forskningen som ligger nærmest mitt utvalg av informanter, selv om det selvsagt er mange forskjeller. Det er en tydelig likhet mellom hvordan Facebook brukes til å skape og opprettholde sosiale nettverk på i USA og i Mae La. Begge steder benyttes også Facebook til å holde kontakt med venner og familie i utlandet. Facebook blir i begge tilfeller en måte å holde kontakt til tross for geografiske barrierer, og i Mae La blir det også et kommunikasjonsmedium som overskrider politiske og juridiske barrierer, siden mange av studentene på KKBBSC er flykntinger som på mange måter er fanget i en flyktningleir. Gilhooly & Lee påpeker også at det var vanskelig for karenfamilier å holde kontakt med hverandre før internet, og dette var det også mange av studentene som nevnte (Gilhooly & Lee, 2014, ss. 391-394).

Romantiske forhold

Gjennom samtaler fikk jeg vite at det var vanlig praksis å legge til karenfolk man ikke kjente på Facebook. Dette kunne av og til være starten på kjæresteforhold, og også giftemål. Jeg hørte flere historier om dette. De ble alltid fortalt humoristisk, så jeg har inntrykk av at å gifte seg med noen man ikke har møtt er vanlig praksis, men heller en mulighet noen få benyttet seg av, som (ifølge mine informanter) ikke alltid gav de ønskelige resultatene.

I mine feltnotater mine er det to fortellinger fra to ulike informanter om hvordan Facebook ble brukt til å opprette kjæresteforhold:

Den ene er en fortelling om noen som fant en jente han ble forelsket i på Facebook. De innledet et kjæresteforhold. De planla å gifte seg, men når de endelig møttes slo de opp, fordi hun var for fort.

Den andre fortellingen begynner når jeg snakker med en student om kulturforskjeller, og hvordan man forholder seg til kjærester. Han sa at det før var vanlig at foreldrene koblet barna, altså arrangert ekteskap. Men nå var det annerledes, mente han, og nge finner hverandre på Facebook. Han forteller lattermildt at kjærestepar av og til blir sammen uten å engang ha sett bilde av hverandre, og når de ser hverandre for første gang løper de vekk fra hverandre! Han fortalte om en pastor som fant en dame på internett som han både chattet og mailet. De planla å gifte seg, og arrangerte et stort bryllup. Dette gikk ikke helt som planlagt, for når de endelig møttes for første gang et par dager før brylluppet sa pastoren "Oh, you look old!" og løp vekk. Denne fortellingen ble etterfulgt av mye latter

Begge eksemplene er like i innhold og fortellermåte. Begge ble fortalt med en humoristisk tone, etterfulgt av latter. At det fortelles som en morsom historie kan kanskje tyde på at denne dristige praksisen om å gifte seg med noen man kun har kommunisert med online ikke er vanlig, men heller et mulighet noen tar. Det kan også være med på å understreke det faktum at Facebook er et veldig nytt fenomen iblant karenefolk i flyktningleire.

Tema 2: Deling av "emotional", bilder og musikk

Bilder:

Deling av bilder ble ofte trukket frem, og er også noe jeg ser mye av på Facebook- feeden. Ofte kunne jeg på skolen se at det ble tatt bilder med mobilen. Dette var særlig dagen da graduation- pictures holdt på. Da ble det tatt fryktelig mange bilder, og mange av disse har jeg sett på FB senere. Da jeg fikk observere Pops Facebook- feed på nært hold var det i hovedsak deling av bilder jeg så. Dette var også noe som ble trukket frem relativt ofte i gruppesamtalen.

Musikk

Gilhooly og Lee trekker frem produsering og spredning av digitale produkter som for eksempel musikk eller youtube videoer, og satt det opp som noe av det viktigste aspektet ved hvordan karenfolk i USA brukte sosiale medier (Gilhooly & Lee, 2014, ss. 391-394). Selv har jeg i flere anledninger hørt at karenfolk har blitt omtalt som "the singing people", og både Pop og innspill i gruppesamtalen uttrykte at karenfolk virkelig elsket musikk. Oppholdet mitt på KKBBSC var preget av konstant live bakgrunnsmusikk, ofte i form av korøvelser eller bandøvelser. Spredning av musikk ble i noen anledninger trukket frem som viktige aspekter ved Facebook, men det var kanskje ikke så fremtredende som man kunne ha forventet.

Emotional

Et element som ofte ble trukket frem av informantene mine er det man kan sette under samlebetegnelsen "emotional". Igjen kan vi trekke frem sosial støtte, denne gang i form av emosjonell støtte.

White viser for eksempel at det hun legger ut av og til er noe hun angrer på, og fjerner det igjen. Det kan være at hun tenkte hun nådde andre personer enn hun hadde intendert. Som Aalen påpeker handler hva vi deler på Facebook ofte om hvordan vi ønsker å bli oppfattet. Det kan hende at White angret på de følelsesladde innleggene sine da hun innså at de også nådde mottakere innholdet ikke var ment for, og ikke bare det faktiske publikumet. (Aalen, 2015, ss. 73, 83-84, 141-142).

Tema 3: Etnopolitisk og religiøst engasjement

Etnopolitisk engasjement

Sosiolog Erving Goffman (1990) bruker teateret som en metafor for å forstå sosial interaksjon. I boken "The presentation of self in everyday life" bruker han begrepene front-stage og back-stage for å illustrere hvordan man strategisk fremstiller seg selv i møtet med andre. Disse begrepene kan oversettes til fasade og bakside. Fasaden er selve teaterscenen, hvor individet spiller sin rolle og man presenterer slik han eller hun ønsker å bli oppfattet. Dette gjøres blant annet gjennom valg av klesstil, sminke adferd og holdninger. Når man befinner seg på baksiden gir man til en viss grad slipp på denne fasaden. Et typisk eksempel på

dette er kelneren på en restaurant, som kan opptre høflig ovenfor gjestene, men kan ha en helt annen tone med personalet på kjøkkenet.

Når Goffman lanserte denne klassiske analysemodellen var den først og fremst tiltenkt ansikt-til-ansikt kommunikasjon, men flere har i ettertid forsket på hvordan denne formen for strategisk selvrepresentasjon også kan sees i sammenheng med identitetsskaping på sosiale mediekkanaler som blant annet Facebook

Teoriene passer inn i Souths beskrivelser av identitetskampen som foregår internt blant karenfolket, og påpeker at identitetskampen er sterk blant karengrupperinger (South, 2007, s. 72).

Det teoretiske rammeverket mitt fokuserer i stor grad på hvordan sosiale medier fungerer som identitetsskapende for migranter og andre marginaliserte grupper.

Ifølge Aalen er internett i dag et sted man søker å publisere seg selv (Aalen, 2015, s. 68). I Hans artikkel leser vi at sosiale medier fungerer som identitetsutviklende verktøy, og at flyktingene ofte får større kunnskap om sin egen kultur gjennom sterkere nettverk (Han, 2013, ss. 21, 33-34). Mehra viser hvordan Afrikanske kvinnegrupper bruker internett for å styrke sin egen situasjon (Mehra, Merkel, & Bishop, 2004, ss. 782, 793). Dette viser også studiene blant karenfolk i USA, og påpeker at internett brukes til å dele og diskutere etnopolitiske saker (Gilhooly & Lee, 2014, ss. 391-394)

Grasmuck, Martin & Zhao fokuserer på hvordan etniske minoriteter ofte styrker sin dentitet på sosiale medier, og at rasestereotyper kan være sterkere online enn offline. De har også funnet ut at sosiale medier kan fungere som identitets- workshop hvor brukere av etniske minoriteter kan presentere sin etniske identitet og de narrativer som hører til. (Grasmuck, Martin, & Zhao, 2009, ss. 159-161, 179-180).

Mitt teoretiske grunnlag argumenterer på ulike måter at sosiale medier er et viktig verktøy for marginaliserte grupper, både emosjonelt og praktisk. Mens mye av forskningen stemmer med min hypotese om at Facebook brukes som et politisk verktøy, var dette overraskende nok ikke noe informantene direkte la vekt på. Det kan være flere grunner til dette, men jeg syntes det var overraskende av to grunner: For det første fordi det helt klart var sterke meninger om karenfolkets politiske kamp som kom til uttrykk, og disse ble stolt presentert i form av lange, omfattende dramastykker, sangtekster, taler i religiøse samtaler og lange forklaringer elevene presenterte for besøkende som meg. For det andre er den politiske kampen noe jeg helt klart ofte ser på Facebook. Hadde jeg gjort en diskursanalyse av facebook- innlegg fra hva mine

facebookvenner liker, deler eller blir ”tagget” i, ville dette sannsynligvis blitt en stor del av oppgaven. Nå er imidlertid min oppgave basert på hva elevene selv mener om Facebook- bruk, og deres nesten fraværende fokus på politisk funksjon er veldig interessant.

Med andre ord legger altså teorien mye vekt på identitetsstyrking, etnopolitisk engasjement og samhold i bruken av sosiale medier. Dette var ikke et punkt elevene selv trakk frem direkte. De få gangene jeg prøvde å hinte frem noen synspunkter omkring dette var svarene jeg fikk heller vage. Det overrasket meg at etnopolitisk engasjement på Facebook var nevnt så sjeldent av elevene selv mens de samtidig til stadighet serverte meg etnopolitiske narrativer og forklaringer på hvorfor de var i en flyktningsituasjon, og hva deres soldater kjempet for.

Dette kan illustreres med et samtalen jeg hadde med Adam. Han er ivrig på å fortelle meg om karenfolkets historie, og hvordan den burmesiske hæren tok seg til rette i karenområder, inkludert farens landsby.

Et annet eksempel er fra en gåtur jeg hadde med en av lærerne og noen elever. Da vi hadde kommet frem til målet vårt ble det en samtale om det hadde vært militære slag helt inn til Mae La. Stedet vi satt og koste oss på hadde den gang blitt brukt som strategisk utkikkspunkt for KNU- soldater, og et passende sted å speide etter fiender. En av studentene forklarte ivrig om dette, og hvordan han selv husket det. Senere gled samtalen inn på sosiale medier, men her ble ikke politisk aktivisme nevnt. I stedet ble det fokusert på deling av følelser, blandet med en diskusjon om kjæresteforhold på bibelskolen.

Siden jeg alltid holdt politisk engasjement som et viktig element i bruken av Facebook forsøkte jeg en gang å spørre litt mer direkte. Dette utdraget fra feltnotatene viser at svaret jeg fikk ikke sier så mye om hans egen politiske engasjement på Facebook, men heller situasjonen generelt:

”Jeg sier ganske direkte at jeg ser mange unge Karenfolk spre politiske ting. Han bekrefter. Om KNU. Og at mange skriver på Karen eller Burmesisk, slik at jeg ikke kan forstå. Jeg spør om han også liker å dele slik, og han sier yes. Han sier også at Karenfolk ikke alltid vet hvordan situasjonen er. Hva som foregår. Så det er viktig å dele.” (Feltnotater)

Etnopolitisk engasjement var i full grad til stede. Mange av informantene sa at de hadde lært mer om karenfolkets situasjon etter at de begynte å studere på KKBBSC. Det var bare det at dette ikke var noe som ble trukket frem som viktig i deres bruk av sosiale medier. Jeg fikk dermed et inntrykk av at sosiale medier som Facebook ikke ble sett på som et viktig verktøy i

deres etnopolitiske kamp, men heller et underholdende gode som hjalp det sosiale liv, og også gjorde karenfolket mindre isolert fra resten av verden. Dette synes jeg personlig er litt rart, når jeg observerer mye deling av etnopolitisk materiale på Facebook, og også leser forskning på lignende grupper som observerer det samme. En spennende oppfølging av forskningen kunne derfor vært å se om disse etnopolitiskse sakene som deles på Facebook har en strategi bak seg, eller er mer impulsive reaksjoner denne relativt nye gruppen Facebook- brukere får i frustrasjon og ønske om en bedre situasjon for karenfolket.

Religion

Det samme kan kanskje sies om religion. Jeg observerte til stadighet mye deling av religiøst innhold, både på nettet og ellers (Dette er kanskje ikke så rart, siden det jo er en bibelskole). Alikevel ble ikke dette fremhevet så ofte når elevene snakket om hva de brukte Facebook til. Et unntak er en av mine mannlige hovedinformanter, smile, som påpekte at han ofte hørte på og delte prekener på Facebook, ettersom nettet var godt nok for slike videoer og lydklipp. Bortsett fra det var det heller lite som ble nevnt av deling av religiøst innhold.

Tema 4: Informasjon, læring og strategisk bruk

Informasjon

Empirien viser at deling av nyttig informasjon var et veldig viktig aspekt ved Facebook. I gruppesamtalen ble dette ofte trukket frem.

Sis sin fortelling om falske egg fra Kina forteller oss en del om hvordan Facebook ses på som en kanal for viktig informasjon. Både Adam og Peace trekker frem at Facebook kan hjelpe dem med å motta nyttig kunnskap om verden og skolerelevante temaer.

Språk

Praktisering av engelsk ble trukket frem av og til, og dette passet godt inn i skolens oppfordring til å lære engelsk. Jeg så og hørte ofte at Karenene skrev ofte på engelsk på Facebook, også til hverandre. I gruppesamtalen ble økte engelskkunnskaper ofte trukket frem som viktige når det kom til Facebook. Språk ble også trukket frem av mange av

informantene, særlig Peace. I artikkelen om nordkoreanske flyktninger og sosiale medier hevder Han at sosiale medier bidrar til språkkunnskap og nyttig informasjon (Han, 2013, ss. 7-8).

Strategisk bruk av Facebook

Med unntak av at noen påpekte at klassen hadde begynt å bruke Facebook for å informere om klasesamlinger hørte jeg aldri snakk om strategisk bruk av Facebook. Dette, kombinert med tanken om at de som bruker Facebook mye sløser med tid og energi, kan kanskje forstås som at Facebook ikke er sett på som et seriøst verktøy. Dette kan muligens forklare oss at Facebook er et relativt nytt fenomen i området, og ikke noe lederskikkelser eller personer med stor sosial kapital har tatt tak i og begynt å bruke aktivt. Dette er nok et punkt som er spennende fordi det sannsynligvis kommer til å forandre seg raskt etter hvert som Facebook blir en viktigere og bedre integrert del av unge karenfolks liv. Mange av informantene påpekte at Karenfolket hadde større behov for å lære om kommunikasjon da de hadde fått vite at jeg studerte dette. Jeg møtte stadig setninger som ”Communication is important” da jeg snakket med elevene, og noen hadde et ønske om at jeg som kommunikasjonsstudent kunne ha noen undervisningstimer om dette teamet, slik at de kunne bli bedre ledere. Det engelske ordet ”Unity” (Samhold) ble veldig ofte ytret i enhver samtale om karenfolkets situasjon. Et av elevenes dramastykker handlet netopp om dette. Det fantes en overordnet ide på skolen om at samhold var en stor utfordring blant karenfolket, og et stort hinder for å få til en fruktbar fredsavtale med den burmesiske hæren. Jeg nevner dette fordi det viser at elevene ser viktigheten av samhold, som det trengs gode kommunikasjonsferdigheter for å få til. Og siden Facebook er et kommunikasjonsverktøy kan det dermed ha en potensielt en viktig plass i den strategiske planleggingen om noen år. For eksempel var spurte minst tre personer meg om hvordan Facebook fungerte i Norge, og det virket som at det var en viss bevissthet rundt ulike måter å bruke Facebook strategisk.

Tid og ressurser

Når det gjelder hvor mye tid og ressurser det brukes på Facebook i Mae La kan det oppsummeres i en setning: Veldig variert fra person til person, men totalt sett mye mer enn tidligere. Jeg fikk selv mange venneforespørsler på min Facebook av folk jeg ble kjent med,

noe som viser at Facebook er godt integrert i studentenes sosiale liv. Alle mine funn tyder på at Facebook har fått en mye større rolle i de unges liv, og flere påpekte at det av og til ble for mye av det gode. Flere ganger ble det kommentert at noen ”play Facebook a lot”, med en humoristisk tone, og oft benektelse fra den omtalte personen. Det ble flere ganger påpekt at Facebook tok fokus fra studier, korøving, sosialt liv og tid med Gud. Enkelte av informantene mente de hadde vært nærmest avhengig en stund tidligere, men hadde nå klart å begrense bruken av Facebook. Alt dette kan tyde på at det å bruke Facebook mye er sett på som en uvane. I noen situasjoner observerte jeg grupper av elever, og så hvor mange som aktivt brukte mobilen innenfor gruppen jeg observerte. I et tilfelle observerte jeg en gruppe på 24 personer som øvde til et dramastykke, og blant dem brukte 7 studenter aktivt mobilen i løpet av de omtrent 15 minuttene jeg observerte. I et annet tilfelle så jeg minst tre personer som aktivt brukte Facebook i kafeen, blant 10 personer en halvtimes tid. En av disse var så oppslukt i mobilen sin at han ignorerte alt annet i den nokså støyete kafeen. Disse ”scenene” kan gi et visst inntrykk av Facebooks tilstedeværelse.

Gjennom feltstudiene mine ble det også tydelig at Facebook er mye mer allment tilgjengelig i Mae La nå enn tidligere. Dette er mye på grunn av nedsatt pris og også bedre tilbud fra mobilelskapene enn noen år tidligere. Elevene forklarte også at de hadde mye bedre tilgang til Facebook i Mae La enn i karenlandsbyer inne i Myanmar. Her er et eksempel fra feltnotatene:

”Han fortalte og fortalte om Delta area. Og Burma. Jeg snakket litt om researchen min. Og han sa at det er en forskjell på hvordan Karenfolk bruker Facebook her og i Myanmar. Fordi de ikke har så gode deals i Myanmar.

Han sa også at man kan bruke FB for det meste nå. Fordi alt finnes der. Før hvis man ville videochatte måtte man laste ned «Oreo». Men nå er det veldig lett pga. FB.” (Feltnotater)

I mine feltnotater har jeg allikevel notert at Facebook ikke er i konstant bruk, til tross for at det er så lett tilgjengelig.

”Viktig å påpeke at mobilbruk ikke er helt konstant i bruk. Ser sjeldent folk sitter ute kun med seg selv og mobil. Få går og chatter også. Skjer kanskje mest i dormitoriene?” (feltnotater)

Kan det dermed tenkes at Goffmans teorier om forside og bakside, og de medfølgende forsøkene på å overføre dette til sosiale medier ikke er like relevante i denne konteksten? Med andre ord: Kan det være slik at studentene ikke har en slik strategisk fremstilling av seg selv, men heller en litt mer impulsiv handlemåte som blander personens frontstage og backstage

litt? (Goffman, 1990: 29). (ibid: 98). (Bullingham & Vasconcelos, 2013 og Strano & Wattai Queen, 2012).

Om farene ved Facebook.

«Facebook is good, but we need to be careful!» var en av de første sitatene som møtte meg da jeg startet feltarbeidet.

Studentene trakk frem falsk informasjon som den største faren ved Facebook. Dette kom også frem i gruppesamtalen. Det er en fare for å få kontoen hacket, slik at ”bad pictures” blir spredt. Det ble også fortalt en interessant historie om en jente i Indonesia som hadde blitt offer for falske rykter på sosiale medier. Historien gikk som følger: Noen hadde brukt jentas opplastede bilder av seg selv og spredt falske rykter om at hun var utro. Dette hadde ført til at jenta hadde blitt drept som følge av skammen. Denne fortellingen fikk jeg fortalt da jeg spurte om hvorfor mange av studentene ikke brukte bilder av seg selv som profilbilde. Ifølge informanten min var det frykt for at noen skulle kopiere bildet og misbruke det. Fortellingen om den Indonesiske jenta hadde visstnok skapt en viss frykt.

Falsk informasjon ble altså trukket frem som en potensiell fare. Man måtte ikke tro på alt som sto på Facebook. På Facebook og internett for øvrig kan det være vanskelig å vite hvem som egentlig er avsender, men i mine observasjoner ble den burmesiske hæren ofte beskyldt for å stå bak mye av den falske informasjonen. Facebook blir dermed en arena med både muligheter og farer, og studentene er klar over begge sider, selv om de varierer i hvor positive eller negative de er til Facebook. Dekker og Engebretsen nevner også at noen er mottakelige for falsk informasjon på internett (Dekker & Engbersen , 2012, s. 7).

Facebook kan være relatert til andre negative sider, og Ida Aalen nevner noen. Blant annet nevner hun mobbing, men dette ble ikke trukket frem av elevene jeg snakket med . (Aalen, 2015, ss. 99-104)

Man kan også snakke om psykisk helse og Facebook. Blir man egentlig syk av sosiale medier? Aalen skriver at sosiale medier i seg selv ikke gjør folk deprimerte, men at deprimerte ofte søker sosiale medier for å få tiden til å gå. Kan dette gjelde i flyktningsammenheng? Det var ikke noe som ble tatt frem nevneverdig ofte, med unntak av en i samtalegruppen som mente Facebook av og til fikk han til å miste temperamentet (Aalen, 2015, s. 115) Opphold i flyktingleir fører ofte med seg mye frustrasjon, og med all dets

uvitenhet og håpløshet kan det være belastende. Ofte utvikles det et passivt livsmønster, og det er et økende psykisk press ved lang ventetid. (Sveaas og Hauff) Uti fra dette er det derfor ikke utenkelig at mange av studentene har mentale utfordringer, og et oppfølgingsspørsmål kunne vært om Facebook forbedret eller forverret dette.

Spam, ofte kalt ”bad pictures”, var også et problem leiren. Dette ble trukket frem som noe veldig negativt. Som en jente sa, disse fæle bildene kan gjøre at andre vil gjøre det samme. Selv opplevde jeg dette spam- problemet på nært hold, da jeg måtte hjelpe en som hadde blitt blokkert fra Facebook fordi hans konto hadde blitt hacket, noe som hadde ført til at han hadde delt bilder som andre hadde rapportert. Slike bilder og filmklipp som helt klart er utenfor Facebooks retningslinjer har jeg flere ganger observert på min egen facebook- feed, ofte under Karenvenners navn, og det er tydelig at det er et nettsikkerhets- problem i området.

(CIA (1), 2016) (CIA (1), 2016)

Vi ser at det også blir trukket frem svært negative sider ved Facebook i Mae La også. Oppsummerende sett kan vi på mange måter si at det er støy i kommunikasjonskanalene.

Konklusjon

I oppgaven har jeg forsøkt å finne frem til hvilke elementer som fremheves som viktige ved unge karenfolks bruk av sosiale medier. Dette har jeg prøvd å belyse ved å gjennomføre et tre ukers feltstudie i Mae La, og snakket med de aktuelle Facebook- brukerne direkte.

Alt i alt vil jeg hevde at elevene på KKBBSC fremhever sosiale nettverk som det viktigste elementet ved deres bruk av Facebook. De nevner også mange andre bruksområder ”emotional”, deler av bilder, praktisk informasjon og faren for falsk informasjon some viktige sider. Vi ser også at elevene er reflektert over både positive og negative sider ved Facebook, og hvordan det påvirker det sosiale liv.

Facebook brukes til svært mange ulike funksjoner i Mae La. Det er både et kommunikasjonsverktøy og en måte å skaffe økonomisk støtte. Det blir av og til brukt som en datingapp, og andre ganger er det en arena for å dyrke etnisk identitet. Facebook har på mange måter blitt en mobil applikasjon som benyttes på nesten alle områder. Vi kan kanskje si at Facebook i denne konteksten blir en slags smeltedigel av sosial interaksjon.

Mye av elevenes måte å snakke om Facebook minner mye om hvordan Facebook og andre sosiale medier ofte omtales som ”usosial media” her i Norge, for dens behov for å stjele fokus i sosiale samlinger, og kanskje føre til mer ensomhet. Jeg møtte også tanken om at Facebook er sløsing med tid og kanskje en uvane, til tross for at de fleste virker som at de bruker det svært mye. Det er det samme paradokset. Og man kan jo spørre seg hvorfor det er så spesielt at Facebook brukes blant flyktninger i Mae La, når det brukes blant oss. Allikevel har jeg vist i oppgaven at det er mange interessante punkter å ta tak i ved denne spesifikke gruppens bruk av Facebook.

Jeg har forsøkt å forske på et spesifikt tema som det finnes lite forskning på fra før, i en kontekst som kanskje forandrer seg raskt. På grunn av dette har det vært vanskelig å finne relevant tidligere forskning jeg kan basere meg på, og jeg har vært avhengig av egne observasjoner og informasjon fra kontaktpersoner i leiren. Dette har allikevel vært en spennende utfordring, ettersom jeg føler oppgaven kan være et grunnlag for videre forskning på feltet.

I en oppgave som tar for seg et så uutforsket felt som Facebook- bruk i en flyktningleir som Mae La oppstår mange nye spørsmål det hadde vært spennende å finne svar på. Kan man for eksempel hevde at Facebook har nådd en «kritisk masse» i Mae La, eller er det enda for tidlig? Og hvorfor ble ikke etnopolitisk og religiøst engasjement trukket frem som viktig når levne snakket om hva de brukte Facebook til, når både teorirammene og observasjonene mine viser at dette er et viktig element? Kan det være fordi man som bibelskoleelev på KKBBSC er så vant til å dele slike ting, at man ikke tenker over at det er spesielt at det deles? Er sosiale medier med på å gi marginaliserte unge mennesker som mine informanter en stemme slik utjevningshypotesen forklarer, eller blir det brukt for å opprettholde gamle maktstrukturer? Mens man på en måte kan si at Facebook absolutt gir flyktninger muligheter de ikke hadde tidligere, blir Facebook også på en annen måte som et talerør for strukturer som allerede er sterke, som for eksempel KNU (Aalen, 2015, ss. 144-145).

Karenfolkets situasjon er kanskje i ferd med å endres, både på grunn av endringer i Burma, men også at verden stadig blir mer globalisert. Facebook blir dermed et stadig viktigere element som reflekterer karenfolkets lange og kompliserte kamp for å finne seg et trygt og komfortabelt sted mellom total isolasjon og total assimilasjon.

Litteraturliste

Aalen, I. (2015). *Sosiale Medier*. Bergen: Fagbokforlaget.

Brees, I. (2008). Forced displacement of Burmese people. *Forced Migration Review*, 30, 4-5.

Bullingham, L., & Vasconcelos, A. (2013). "The presentation of self in the online world": Goffman and the study of online identities. *Journal of Information Science*, 39 (1), ss. 101-112.

Cheung, C. M., & MLee, M. K. (2010). A theoretical model of intentional social action in online social networks. *Decision Support Systems*, 49, 24-30.

CIA (1). (2016, 05 06). *CIA World Factbook*. Hentet 05 29, 2016 fra Thailand: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html>

CIA (2). (2016, 05 06). *CIA World Factbook*. Hentet 05 29, 2016 fra Burma: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html>

Clark, L. S., & Sywyj, L. (2012). Mobile Intimacies in the Usa Among Refugee and Recent Immigrant Teens and Their Parents. *Femist Media Studies*.

Dekker, R., & Engbersen, G. (2012). How social media transform migrant networks and facilitate migration. *IMI Working Papers Series*, 64.

DeWalt, K. M., & DeWalt, B. R. (2011). *Participant Observation*. Plymouth: Altamira Press.

Fangen, K. (2004). *Deltagende Observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

Gilhooly, D., & Lee, E. (2014). The Role of Digital Literacy Practices on Refugee Resettlement. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*.

Gobo, G. (2011). Ethnography. I D. Silverman (Red.), *Qualitative Research* (ss. 15-34). London: Sage publications.

Goffman, E. (1990). *The presentation of self in everyday life (Repr)*. London: Penguin.

Grasmuck, S., Martin, J., & Zhao, S. (2009). Ethno-Racial Identity Displays on Facebook. *Journal of Computer-Mediated Communication*.

Han, S. M. (2013). The Role Of Online Social Media In The Acculturation Process Of North Korean Refugee Young Adults In South Korea. *Wayne State University Dissertations*.

Karen National Union. (u.d.). *Karen National Union*. Hentet 05 29, 2016 fra Objectives: <http://karennationalunion.net/index.php/burma/about-the-knu/objectives>

Karen News. (2012, 04 28). *Karennews.org*. Hentet 05 29, 2016 fra BREAKING NEWS: FIRE AT MAE LA REFUGEE CAMP: <http://karennews.org/2012/04/breaking-news-fire-at-mae-la-refugee-camp.html/>

KBDD, K. B. (2011). *The Karen people: Culture, faith and history*.

KKBBS. (2009, 10 21). *Kawthoolei Karen Baptist Bible School & College*. Hentet 29 05, 2016 fra Brief History: <https://sites.google.com/site/kkbbsc/home/brief-history>

Lee, S. K. (2014). Migrant schools in the Thailand-Burma borderland: from the informal to the formal. *Asia Pacific Journal of Education* .

Markham, A. N. (2011). Internet research. I D. Silverman (Red.), *Qualitative Research* (ss. 111-127). London: Sage Publications.

Mehra, B., Merkel, C., & Bishop, A. P. (2004). The internet for empowerment of minority and marginalized users. *New Media & Society* , 6 (6), 781-802.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet*. Bergen: Fagbokforlaget.

South, A. (2007). Karen Nationalist Communities: The "Problem" of Diversity. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs* , 29 (1), 55-76.

Strano, M., & Wattai Queen, J. (2012). Covering Your Face on Facebook: Suppression as Identity Managment. *Journal of Media Psychology* , 24 (4), ss. 166-180.

Sveaas, N., & Hauff, E. (1997). *Flukt og fremtid*. Ad Notam Gyldendal.

Tanaka, A. (2013). Assessment of the Psychosocial Development of Children Attending Nursery Schools in Karen Refugee Camps in Thailand. *International Journal of Early Childhood* (45), 279-305.

Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L., & Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag* (4.. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.